

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Boris Lojen

**NASTANEK IN RAZVOJ
EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE**

Specialistično delo

Mentor: red. prof. dr. Anton Bebler

Ljubljana 2007

KAZALO

1	UVOD	5
2	METODOLOŠKI OKVIR	6
2.1	OPREDELITEV PREDMETA PREUČEVANJA	6
2.2	CILJ IN NAMEN PREUČEVANJA	7
2.3	HIPOTEZE	8
2.4	OMEJITVE PRI IZDELAVI SPECIALISTIČNEGA DELA.....	9
2.5	METODOLOGIJA	9
2.6	STRUKTURA NALOGE.....	10
3	NASTANEK IN RAZVOJ SZVP IN EVOP	10
3.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ	10
3.1.1	ORGANIZACIJA BRUSELJSKE POGODBE	11
3.1.2	ZAHODNOEVROPSKA UNIJA.....	12
3.1.3	POGODBE O EVROPSKI UNIJI.....	13
3.1.4	EVROPSKA VARNOSTNA STRATEGIJA.....	15
3.1.5	EVROPSKA OBRAMBNA AGENCIJA	16
3.2	SKUPNA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA EU	19
3.3	EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA.....	20
3.4	STRUKTURA ORGANOV EVOP	23
3.4.1	POLITIČNI IN VARNOSTNI ODBOR	24
3.4.2	VOJAŠKI ODBOR EU	25
3.4.3	VOJAŠKI ŠTAB EU	26
3.4.4	SATELITSKI CENTER EU.....	27
3.5	RAZMERJE EVOP-EVOI	28
4	ZMOGLJIVOSTI EVOP	31
4.1	ZMOGLJIVOSTI ZA KRIZNO UPRAVLJANJE	31
4.1.1	ORGANI KRIZNEGA UPRAVLJANJA	32
4.1.2	FAZE KRIZNEGA UPRAVLJANJA	34
4.1.3	SPREJEMANJE ODLOČITEV ZA IZVEDBO OPERACIJ EVOP	35
4.1.4	KONCEPT IZVAJANJA VAJ IN SIMULACIJ	37
4.1.5	OPERACIJE KRIZNEGA UPRAVLJANJA	38

4.2	CIVILNE ZMOGLJIVOSTI	40
4.3	ZAGOTAVLJANJE VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI.....	40
4.3.1	NAČRTOVANJE VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI.....	41
4.3.2	TEŽAVE ČLANIC PRI ZAGOTAVLJANJU VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI .	43
4.3.3	PRISPEVEK SLOVENSKE VOJSKE PRI ZAGOTAVLJANJU SKUPNIH VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI.....	45
5	SODELOVANJE EU – NATO IN SMERI RAZVOJA NA VOJAŠKEM PODROČJU	47
5.1	BOJNE SKUPINE EVROPSKE UNIJE (EUBG)	49
5.1.1	KONCEPT DELOVANJA IN SPLOŠNE ZMOGLJIVOSTI.....	49
5.1.2	STRUKTURA SIL, ZMOGLJIVOSTI	51
5.1.3	RAVNI ODLOČANJA IN POVELJEVANJA	54
5.2	NATOV KONCEPT ODZIVNIH SIL	57
5.2.1	NATOVE REAKCIJSKE SILE – NRF	58
5.2.2	SKUPNE ZDRUŽENE NAMENSKE SILE (CJTF)	60
5.2.3	KONCEPT INTEGRACIJE CJTF IN NRF	61
5.3	PRIMERJAVA KONCEPTOV NATOVIH ODZIVNIH SIL IN BOJNIH SKUPIN EU	62
5.3.1	OPREDELITEV KONCEPTA REAKCIJSKIH SIL.....	63
5.3.2	INDIKATORJI PRIMERJAVE REAKCIJSKIH SIL.....	65
6	SKLEP	70
7	SEZNAM KRATIC	75
8	VIRI	77
8.1	INTERNETNI VIRI	80

1 UVOD

Predvsem v obdobju po drugi svetovni vojni zasledimo številne neuspešne poskuse kreiranja skupne evropske obrambne povezave. Šele dogodki po padcu berlinskega zidu, razpad bipolarnega sistema in nemoč evropskih držav v dogodkih na Balkanu so pripeljali do ideje o skupni evropski varnostni in obrambni politiki. Cilj skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) je ohranjanje miru in varnosti, zaščita skupnih vrednot, razvoj demokracije, spoštovanje človekovih pravic in načela pravne države.

Kot del SZVP je Evropska unija oblikovala evropsko varnostno in obrambno politiko (EVOP) z željo po ustvarjanju skupne obrambne strukture. Razvoj EVOP določajo petersberške naloge, ki so bile vključene v Amsterdamsko pogodbo in zajemajo humanitarne in reševalne operacije, naloge za ohranjanje miru ter bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z ukrepi za vzpostavljanje miru.

Procesi v globalnem svetu so bistveno spremenili politično in varnostno okolje, v katerem delujejo evropske države. Razmere v svetu so nestabilne. Klasične vojaške oblike ogrožanja sveta vse bolj nadomeščajo moderne oblike ogrožanja varnosti¹. Terorizem predstavlja vedno večjo grožnjo, širijo se regionalne krize in spori, povečuje se proizvodnja orožij za množično uničevanje. Nekatere hujše oblike navedenih groženj lahko v temeljih zamajajo stabilnost celotnih držav. Za obvladovanje groženj so, poleg vojaških in policijskih, vse pomembnejši politični, pravni, gospodarski, trgovinski, zdravstveni, socialni, kulturni in okoljevarstveni ukrepi, boj proti revščini in izobraževanje. Transnacionalni značaj groženj zahteva intenzivno mednarodno sodelovanje tudi na vojaškem področju.

Vsi ti izzivi se postavljajo pred države članice Evropske unije (EU), ki se zavedajo, da se kot posameznice ne morejo resno spopasti z vsemi grožnjami in nevarnostmi. Za uresničevanje zastavljenih ciljev skupne obrambe mora EU zgraditi potrebne kapacitete za izvajanje tako civilnega kot tudi vojaškega kriznega menedžmenta. Poleg

---

¹ Glavne značilnosti naštetih groženj so asimetričnost delovanja, kompleksnost, transnacionalni značaj, raznovrstnost in nedoločljivost struktur, vse večja stopnja organiziranosti nevarnih družbenih skupin ter njihova spretnost v uporabi sodobnih komunikacij. Nekatere hujše oblike navedenih groženj lahko v temeljih zamajajo stabilnost celih držav.

institucionalnega okvirja je pomembno področje pospeševanja razvoja vojaškega in civilnega menedžmenta EU ter krepitve evropskih vojaških zmogljivosti.

Pri razvoju obrambne in varnostne politike je za Evropsko unijo ključno njeno sodelovanje z Natom in seveda z ZDA. Način sodelovanja postavlja sporazum Berlin plus, ki je skrajšan naslov za obsežen sklop sporazumov med Natom in Evropsko unijo in pomeni osnovo za praktično delo med EU in Natom. S tem je v operacijah obvladovanja kriznih razmer pod vodstvom EU omogočena uporaba Natove načrtovalne podpore ter sredstev in zmogljivosti za izvajanje vseh vrst operacij. Zveza Nato in EU sta se dogovorili o usklajenem razvoju vojaških zmogljivosti za krizno odzivanje, ki jih v Natovem konceptu predstavljajo odzivne sile Nata (NRF – Nato Response Force), v Evropski uniji pa koncept bojnih skupin (EUBG – EU Battle Group).

V prihodnosti bo treba razrešiti dileme, ki se pojavljajo pri izgradnji EVOP in se nanašajo predvsem na težavno oblikovanje primerne institucionalne infrastrukture za EVOP, na probleme pri oblikovanju zadovoljivih zmogljivosti za krizno upravljanje, na težavno reševanje problemov med političnimi cilji in sredstvi, na težavno oblikovanje razmerij med Evropsko unijo in Natom ter na dvom, ki še vedno obstaja pri pomembnih državah Evropske unije.

S krepitvijo obrambne komponente bo Evropska unija sposobna prevzeti odgovornost za stabilnost in razvoj evropskega prostora (Grizold 2005: 79).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PREDMETA PREUČEVANJA

V specialističnem delu želim predstaviti nastanek in razvoj EVOP skozi oblikovanje skupne evropske zunanje in varnostne politike. Poleg zgodovinskega razvoja in predstavitve strukture EVOP bom opredelil njeno razmerje do evropske varnostne in obrambne identitete. Zanimale me bodo temeljne dileme in problemi pri uresničevanju ciljev Unije in s tem povezane obveznosti držav članic. V dosedanjem razvoju so

posamezne države pri izvajanju nalog pogosto zaostajale za svojimi obveznostmi, zato bom v specialističnem delu podrobneje opredelil, kaj in kakšne so trenutne zmogljivosti EVOP ter kakšna je stopnja izpolnjevanja obveznosti na različnih področjih, kot so zagotavljanje sil, sredstev in podobno.

V nalogi bom predstavil tudi odnose med EU in Natom pri obvladovanju kriznih razmer, pri čemer bom predvsem poudaril sinergijske učinke vojaških zmogljivosti obeh organizacij. Sodelovanje med silami EU in Nata naj bi se razvijalo v duhu transparentnosti, komplementarnosti in medsebojne krepitve za izboljšanje zmožnosti uporabe enot. Evropske države so si z uresničevanjem evropske varnostne in obrambne politike postavile za cilj uspešno odzivanje na krizne razmere; za to so vzpostavile sistem kriznega upravljanja, znotraj katerega so zgradile ustrezne zmogljivosti tako za vojaški kot za civilni krizni menedžment. S podporo primerno usposobljenih vojaških sil bo EU sposobna avtonomno ukrepati ter se hitro in ustrezno odzivati na krize po vsem svetu in pri tem izvajati celoten spekter operacij kriznega upravljanja: humanitarne in reševalne akcije, operacije v podporo miru, bojne naloge, vključno z nalogami zagotavljanja miru, operacije razorožitve, podporo tretjim državam v boju proti terorizmu ter preventivne operacije za preprečevanje izbruha kriz (Grizold 2005: 67). EU je že oblikovala nekatere mehanizme za vojaški in civilni krizni menedžment, uspešno je sodelovala v operacijah kriznega upravljanja, razvila je sile za posredovanje.

Vojaške operacije EU in Nata zunaj geografskega območja držav članic obeh organizacij zahtevajo ustrezno razumevanje smeri razvoja vojaških zmogljivosti EU in Nata v vseh fazah operacije, vključno s fazo odločanja o napotitvi sil Slovenske vojske. Zaradi navedenega morajo pripadniki Slovenske vojske poznati in razumeti smeri razvoja v EU in Natu na vojaškem področju, predvsem podobnosti in razlike med njima, saj le to omogoča večjo učinkovitost pri uporabi omejenih virov Republike Slovenije in Slovenske vojske.

2.2 CILJ IN NAMEN PREUČEVANJA

EU želi z razvijanjem evropske varnostne in obrambne politike doseči avtonomnost pri zagotavljanju skupne evropske obrambe. Temeljni cilj in namen specialističnega dela je prikazati, kako uspešne so evropske države pri zagotavljanju sredstev in zmogljivosti za

potrebe samostojnega vojaškega posredovanja pri ukrepanju v mednarodnih krizah in kako uspešne so pri iskanju področij skupnega partnerskega sodelovanja z Natom.

Posredni cilji specialističnega dela so:

- primerjava med Natovimi odzivnimi silami (NRF) in bojnimi skupinami EU (EUBG). Predvsem želim primerjati področja možnega sinergijskega učinka med obema konceptoma, obenem pa želim poiskati tudi področja, kjer se pojavljajo nekatera protislovja in motnje;
- predstaviti vojaške in civilne zmogljivosti za izvajanje vojaškega in civilnega kriznega upravljanja ter s tem v zvezi oceniti uspešnost in ustreznost vojaških zmogljivosti za sodelovanja v operacijah kriznega upravljanja;
- izpostaviti konkretne oblike sodelovanja Slovenije in izpolnjevanje odgovornosti, ki jih je prevzela pri uresničevanju skupne EVOP, in v tem okviru zmožnost Slovenske vojske, da s svojimi omejenimi zmogljivostmi sodeluje v mednarodnih vojaških reakcijskih silah tako EU kot Nata.

Formatted: Bullets and Numbering

2.3 HIPOTEZE

Hipoteza 1:

Nobena država članica Evropske unije se danes ne more sama spopasti z vsemi grožnjami in nevarnostmi. Zato je EU vzpostavila mehanizem skupne obrambne in varnostne politike, ki zagotavlja vojaške in civilne zmogljivosti za delovanje v kriznih žariščih po svetu in določa avtonomno evropsko obrambno strukturo. S tem se EU uveljavlja kot pomemben strateški dejavnik v mednarodnih odnosih.

Hipoteza 2:

Z usklajevanjem razvoja in načrtovanja vojaških zmogljivosti med Natom in EU bo v operacijah obvladovanja kriznih razmer omogočena uporaba sredstev in zmogljivosti za izvajanje vseh vrst operacij.

Hipoteza 3:

Zaradi omejenih lastnih zmogljivosti bo Slovenska vojska težko hkrati zagotavljala sile, ki jih je deklarirala v bojno skupino EU, in sile za hitro posredovanje Nata.

2.4 OMEJITVE PRI IZDELAVI SPECIALISTIČNEGA DELA

Izdelava mojega specialističnega dela temelji na preučevanju dostopnih virov v knjigah, revijah, člankih in internetnih virih. Pri preučevanju vojaških zmogljivosti Nata in EU sem uporabil le javno dostopne vire, ki niso označeni s stopnjo tajnosti.

2.5 METODOLOGIJA

Pri preučevanju tematike bom uporabil naslednje metode:

- analizo in interpretacijo pisnih in elektronskih virov,
- zgodovinskorazvojno analizo,
- primerjalno metodo,
- analitično-sintetično metodo,
- izkustvo.

Metoda analize in interpretacije virov temelji na podatkih, pridobljenih pri preučevanju primarnih in sekundarnih pisnih virov za predstavitev splošnega razumevanja specialističnega dela. Uporabil jo bom pri preučevanju že uveljavljenih teorij, spoznanj in ugotovitev. Moji primarni viri bodo razvojni dokumenti EU. Kot sekundarne vire bom uporabil različne članke in spletne strani, ki obravnavajo področje EVOP, Nato in krizni menedžment. Mediji bodo knjige, strokovni in poljudnoznanstveni članki, različni statistični podatki, internetne strani znanstvenih, strokovnih in drugih civilnih in vojaških institucij v Sloveniji in tujini.

Metoda zgodovinskorazvojne analize bo zagotovila popolne in objektivne podatke, namenjene predvsem prikazu nastanka in razvoja EVOP z opisovanjem vsebin, urejanjem virov, njihovim kritičnim presojanjem, sintezo in opisovanjem virov.

Primerjalna metoda bo prikazala primerjavo mednarodnih vojaških reakcijskih sil v okviru EVOP in zveze Nato. Primerjal bom razvojne koncepte sil obeh organizacij, vizijo in probleme ter izvedbo aktivnosti za obvladovanje kriznih razmer. S pomočjo primerjalne metode bom opravil primerjavo analiziranih indikatorjev.

Analitično-sintetična metoda se bo pojavljala skozi celotno nalogo. Z analizo bom razstavil posamezne dele virov in jih nato s sintezo povezal v novo celoto. Analiza in sinteza si ne bosta sledili, ampak se bosta nenehno izmenjevali.

2.6 STRUKTURA NALOGE

Specialistično nalogo sem razdelil na tri smiselne sklope. Prvi sklop predstavlja zgodovinski razvoj evropskega sodelovanja na varnostnem in obrambnem področju, ki vodi do ustanovitve Evropske unije in posledično do razvoja skupne zunanje in varnostne politike ter skupne evropske varnostne in obrambne politike, opredeljuje njeno strukturo in odnos do evropske varnostne in obrambne identitete.

Drugi sklop predstavlja zmogljivosti evropske varnostne in obrambne politike in obveznosti držav pri zagotavljanju zmogljivosti. Predstavil bom operativne vojaške zmogljivosti in težave članic pri zagotavljanju teh zmogljivosti. Predstavil bom tudi področje kriznega upravljanja v EVOP, sistem načrtovanja sil in potek sprejemanja odločitev za sodelovanje v operacijah pod vodstvom EU.

Tretji, najobsežnejši del opisuje partnersko sodelovanje med Evropsko unijo in Natom. Predstavi smeri razvoja obeh organizacij na vojaškem področju, opredeli njune zmogljivosti za opravljanje nalog in poda primerjavo vojaških reakcijskih sil obeh organizacij. Primerjava sil bo predstavila tudi odnose med EU in Natom pri obvladovanju kriznih razmer.

Na koncu bom v sklepu verificiral hipoteze in predstavil ugotovitve ter opisal dileme in spoznanja, ki sem jih zaznal v raziskavi in pripravi specialističnega dela.

3 NASTANEK IN RAZVOJ SZVP IN EVOP

3.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ

Evropsko združevanje po drugi svetovni vojni je temeljilo tudi na želji po čim večji mednarodni varnosti. Ob gospodarskih povezavah, ki so bile osnova medsebojnega

povezovanja evropskih držav, so nastopile tudi politične, ki so bile predvsem usmerjene v preprečevanje spopadov med državami. Boleče izkušnje druge svetovne vojne in porajajoča se blokovska delitev ter gospodarski in strateški interesi so v Evropi spodbujali sodelovanje držav in njihovo vključevanje v različne mednarodne organizacije. Začetek predstavlja pariška pogodba o Evropski skupnosti za premog in jeklo, ki jo je 9. maja 1950 s posebno deklaracijo predlagal francoski zunanji minister Robert Schuman, 25. julija 1952 pa so jo ratificirali parlamenti držav članic Francije, Nemčije, Belgije, Italije, Luksemburga in Nizozemske. Pogodbenice so s tem prenesle odločanje na področju premogovništva in jeklarstva na nadnacionalno raven, kar pomeni začetek procesa evropskega združevanja. Sledilo je več oblik gospodarskega sodelovanja in med njimi najpomembnejša ustanovitev Evropske gospodarske skupnosti v Rimu leta 1957, katere osnovni cilj je bila ustanovitev skupnega evropskega trga.

Sočasno z gospodarskimi povezavami so nastajale tudi varnostne. Še pred pojavom Nata so se države zmagovalke Francija, Velika Britanija in države Beneluksa (Belgija, Luksemburg in Nizozemska) medsebojno povezale na podlagi pogodbe o vojaški zvezi, ki je bila podpisana 4. marca 1947 v Dunkerquu. Osnova pogodbe je bila bodoča obramba pred Nemčijo in je vključevala vojaško pomoč in sistem posvetovanja ter vojaški odbor, ki naj bi usklajeval in načrtoval obrambo med državama v primeru potrebe. Idejo o evropskih oboroženih silah in nadzoru nad njimi je Svetu Evrope že leta 1950 predstavil Winston Churchill. Večina zahodnoevropskih držav je zamisel podprla, izdelan je bil že podroben načrt za ustanovitev Evropske obrambne skupnosti, a je predlog propadel, ker ga je zavrnil francoski parlament. Tako je zamisel o Evropski obrambni skupnosti ter vseevropski vojski propadla (Vegič 2004: 587).

3.1.1 ORGANIZACIJA BRUSELJSKE POGODBE

Po drugi svetovni vojni je bilo v Evropi več pobud po nastanku mednarodne organizacije, ki bi omogočala trdno in tesno sodelovanje evropskih držav. Septembra 1948 je bilo z Bruseljsko pogodbo² oblikovano obrambno zavezništvo. Z nastankom Organizacije bruseljske pogodbe (BTO), to je organizacije za politično, obrambno, varnostno,

---

² V pogodbi so se podpisnice obvezale »k medsebojnemu sodelovanju v skladu z Ustanovno listino OUN, z ohranitvijo mednarodnega miru in varnosti ter z neizvajanjem vsakršne agresivne politike«. Dogovorile so se tudi o ustanovitvi posvetovalnega Sveta, ki se bo sestajal po potrebi, na zahtevo članice ali v primeru ogrožanja miru (1. in 7. člen Bruseljske pogodbe).

gospodarsko in kulturno sodelovanje, je bil sprejet osnutek skupne obrambe evropskih držav. Kasnejša ustanovitev drugih zahodnih meddržavnih organizacij je odvzela BTO veliki del predvidenih dejavnosti in moči. Ostala je le njena šibka varnostnopolitična sestavina. Peti člen Bruseljskega sporazuma je sicer obvezoval članice, da z oboroženo silo brezpogojno in takoj priskočijo na pomoč drugi napadeni članici. Toda BTO ni nikoli razvila ustreznih vojaških zmogljivosti. Po Beblerju (2006) je bila BTO zamišljena kot večnamenska organizacija za politično, obrambno varnostno, gospodarsko in kulturno sodelovanje, njene predvidene funkcije pa so v celoti ali v veliki meri prevzele:

- varnostno obrambno – Nato (od l. 1949),
- gospodarskopolično – Evropske skupnosti (od l. 1951),
- ideološko kulturno – Svet Evrope (od l. 1949).

3.1.2 ZAHODNOEVROPSKA UNIJA

K podpisnicam Bruseljske pogodbe, Veliki Britaniji, Franciji, Belgiji, Luksemburgu in Nizozemski, sta pristopili še Zahodna Nemčija ter Italija in tako so na zasedanju v Parizu 23. oktobra 1954 podpisale razširjeno in dopolnjeno Bruseljsko pogodbo iz leta 1948. S tem so ustanovile novo mednarodno organizacijo Zahodnoevropsko unijo (ZEU, Western European Union – WEU). Leta 1992 je WEU kot svoje varnostno poslanstvo razglasila Petersberške naloge, ki so dopolnjevale veliko bolj robustne naloge Nata:

- humanitarne in reševalne naloge;
- mirovne operacije;
- bojne naloge pri reševanju kriz, vključno z vzpostavitvijo miru.

Opremiti ZEU s potrebnimi varnostnimi instrumenti za zagotavljanje evropske varnostne dimenzije je ostal nikoli uresničen cilj spremenjene Bruseljske pogodbe. Eden najpomembnejših razlogov neuspeha držav članic je zagotovo nastanek nove mednarodne organizacije zveze Nato. S severnoatlantskim zavezništvom so si evropske države v obdobju hladne vojne zagotovile vojaško prisotnost ZDA in s tem varovanje evropskega prostora pred morebitnimi posegi sovjetskih sil. Šele v osemdesetih letih prejšnjega stoletja se je nekoliko bolj okrepilo evropsko varnostno sodelovanje, ki ni bilo umeščeno v okvire Nata. Leta 1987 je bila ustanovljena skupna francosko-nemška brigada, leta 1988 pa tudi skupni obrambni svet. WEU je med letoma 1990 in 1991

sodelovala v zalivski vojni zoper Irak ter skupaj z Natom v izvajanju sankcij OZN zoper države naslednice SFRJ (1992–1996). Zaradi gospodarskih, političnih in vojaških razmer v Evropi se ZEU ni v popolnosti razvila in je iskala svoje mesto v spremenjenem evropskem varnostnem okolju po razpadu bipolarne ureditve. Tako so bile sklenjene povezave z Natom in sodelovanje pri razvoju koncepta CJTF (1994). Z razvojem Evropske unije in na podlagi sklepov v Maastrichtu leta 1991 (integralni del razvoja EU) in Amsterdamu leta 1997 (vključitev petersberških nalog v WEU iz leta 1992) so bila pooblastila WEU prenesena na Evropsko unijo. Leta 2001 so skoraj vse organe WEU zamrznili, njeno pravno nasledstvo, dejavnosti in nekatere sestavine je prevzela EU. Ostala je le Parlamentarna skupščina WEU v Parizu, ki se še sestaja in si skuša pridobiti status specializiranega organa Evropskega parlamenta.

3.1.3 POGODBE O EVROPSKI UNIJI

V zadnjih letih, po koncu hladne vojne in razpadu bipolarnega sveta, je Evropska unija obnovila prizadevanja, da bi svojo politično in varnostno vlogo bolj uskladila s trgovinsko in gospodarsko močjo. Regionalni spori, do katerih je prišlo po padcu berlinskega zidu leta 1989, in potreba po boju proti mednarodnemu terorizmu so voditelje EU prepričali, da bi morali imeti pripravljene formalne instrumente tako na področjih diplomacije kot tudi posredovanja.

Države članice EU so s podpisom Pogodbe o Evropski uniji³ v Maastrichtu, ki je v veljavo stopila leta 1993, izkazale pripravljenost za oblikovanje enotnih evropskih stališč na področju svetovne politike. Tako oblikovana gospodarska in politična unija bi zajemala tudi varnostno in obrambno razsežnost, s katero bi EU lažje prispevala k stabilnosti v Evropi. Na maastrichtskem vrhu je bila vzpostavljena struktura EU, ki jo sestavljajo trije stebri: 1. evropska skupnost⁴, 2. skupna zunanja in varnostna politika (SZVP)⁵ in 3. sodstvo in notranje zadeve⁶. V Pogodbi o Evropski uniji so se države

---

³ V Maastrichtu na Nizozemskem je bila 7. februarja 1992 podpisana Pogodba o Evropski uniji in je začela veljati 1. novembra 1993.

⁴ Carinska unija in prosti trg; nadzor meja, azilska in migracijska politika; sodelovanje na področju civilnega sodstva; ekonomska in monetarna politika; socialna politika in politika zaposlovanja; trgovska pravila; kmetijstvo in ribištvo; zunanja trgovina; izobraževanje in kultura; zdravstvo; zaščita potrošnikov; regionalno sodelovanje; raziskovanje; varstvo okolja.

⁵ Koordinacija nacionalnih politik; ohranjanje miru; demokracija in človekove pravice; skupni okvir obrambne politike; sodelovanje oborožitvene industrije; preprečevanje kriz.

članice zavezale k uvedbi enotne evropske valute in določile časovni termin za njeno uvedbo. Maastrichtska pogodba je uredila tudi državljanstvo Evropske unije, ki dopolnjuje nacionalno državljanstvo. Razvoj drugega evropskega stebra, skupne zunanje in varnostne politike, naj bi postopoma vodil v razvoj skupne evropske obrambe. Kot del SZVP je EU oblikovala tudi evropsko obrambno in varnostno politiko z možnostjo, če se o tem pozneje dogovori, da ustvari skupno obrambno strukturo. Eden od problemov je bila odločitve, koliko pristojnosti za bistvena vprašanja zunanje politike in varnosti se dodeli EU in njenim institucijam in koliko je ostane državam članicam. Na koncu je bilo sklenjeno, da bistvena pristojnost ostaja v državah članicah samih. Vendar pa dogovor še vedno zahteva, da so ključne odločitve sprejete enoglasno, kar je v EU s 27 državami članicami težko doseči.

Amsterdamska pogodba, ki je bila podpisana oktobra 1997, veljati pa je začela 1. maja 1999, je nadgradila Maastrichtska pogodbo s spremembo vsebine stebrov tempeljske zgradbe EU. Največjo vsebinsko spremembo je doživel prvi steber, ki so mu priključili velik del dotedanjega tretjega stebra, ta pa na ravni medvladnega odločanja odslej pokriva le policijsko in sodno sodelovanje v kazenskih zadevah. Cilji delovanja so usmerjeni v enotno strategijo boja na področju terorizma, tihotapljenja drog, orožja in ljudi, kaznivih dejanj proti otrokom, korupcije, prevar. V drugem stebru, na področju skupne zunanje in varnostne politike, je Amsterdamska pogodba dopolnila skupino že obstoječih instrumentov, ki po novem obsegajo: skupne strategije, skupne akcije, skupna stališča, skupne sklepe, sklenitev mednarodnih pogodb, deklaracije in stike s tretjimi državami. Evropski svet je s sprejetjem skupnih strategij dobil nalogo, da na področjih skupnega interesa držav članic na podlagi konsenza določa skupne strategije. Z Amsterdamsko pogodbo so petersberške naloge vključene v 5. poglavje Pogodbe o Evropski uniji in so postale jedro za krepitev vojaških in civilnih zmogljivosti v okviru evropske varnostne in obrambne politike. Amsterdamska pogodba je okreplila vlogo evropskega parlamenta, ni pa zadovoljivo rešila vprašanj v zvezi s širitvijo Unije.

---

⁶ EUROJUST; EUROPOL. Enotna strategija boja proti terorizmu in mamilom; postopno odpravljanje mejne kontrole; politika azila, imigracija v države in nadzor njihovih zunanjih meja; tujska politika ter ureditev bivanja in delovnih dovoljenj za državljane tretjih držav; boj proti odvisnosti od mamil; boj proti mednarodnim goljufijam, zlasti pranju denarja; pravosodno sodelovanje v civilnih in kazenskih zadevah; sodelovanje na področju carinskih služb; policijsko sodelovanje (v boju proti terorizmu, mamilom, kriminalu).

Pogodba iz Nice februarja 2001, ki velja od 1. februarja 2003, je preoblikovala institucije Evropske unije. Stalno poglobljanje integracijskega procesa z novimi obsežnejšimi širitvami je zahtevalo spremenjeno delovanje organov EU in s tem povečanje njihove operativnosti in učinkovitosti. Evropski svet je na zasedanju decembra 2000 v Nici sprejel odločitev o vzpostavitvi trajne politične in vojaške strukture znotraj Sveta in odobril ustanovitev naslednjih novih stalnih političnih in vojaških organov Evropske unije, ustanovljenih 22. januarja 2001: Političnega in varnostnega odbora,⁷ z namenom definiranja krize in usmerjanja evropskega odgovora nanjo, ter Vojaškega odbora in Vojaškega štaba.

3.1.4 EVROPSKA VARNOSTNA STRATEGIJA

Evropski svet je 12. decembra 2003 sprejel evropsko varnostno strategijo z naslovom Varna Evropa v boljšem svetu. V njej EU sebe opredeljuje kot globalnega akterja in izraža pripravljenost za prevzem svojega deleža odgovornosti za globalno varnost ter izgradnjo boljšega sveta. V tem zgodovinskem dokumentu je Evropska unija načrtala okvir zunanje politike, ki temelji na učinkovitem večstranskem pristopu in preventivnem angažiranju, s katerima naj bi zagotovila stabilnost in blaginjo v svoji sosesčini, ki pa obenem priznava potrebo po uporabi sile v določenih okoliščinah. V varnostni strategiji je EU opredelila skupni pogled na najpomembnejše izzive in grožnje ter si v odgovor na te grožnje in izzive zastavila skupne strateške cilje. Ti so razdeljeni na tri sklope: prvi se nanaša na širitev varnostnega območja okoli Evrope, drugi poudarja krepitev mednarodnega sistema in daje velik pomen transatlantskim odnosom, tretji pa je namenjen spopadu z grožnjami, na katere ni moč odgovarjati samo z vojaškimi sredstvi, temveč je potrebna usklajena in hkratna uporaba političnih, ekonomskih, gospodarskih ter drugih sredstev (Grizold 2005: 71). Da bi EU dosegla strateške cilje, mora biti aktivnejša pri sledenju svojih strateških interesov (gospodarskih, političnih in vojaških). Biti mora bolj sposobna še posebej pri transformaciji oboroženih sil v fleksibilne in mobilne sile, ki so se sposobne odzvati na nove vire ogrožanja. Pri tem je še naprej potrebno sodelovanje z Natom. EU mora biti bolj povezana na področju skupne zunanje in varnostne politike ter evropske varnostne in obrambne politike. To zajema skupna stališča, sredstva, diplomatske napore, razvoj, trgovsko in okoljsko politiko. V krizi je treba zagotoviti enotnost poveljevanja in vodenja.

---

⁷ Political and Security Committee/PSC.

Zagotoviti je treba sodelovanje na področju notranjih zadev in pravosodja. EU mora bolje sodelovati s partnerji, kar zajema predvsem sodelovanje tudi z državami zunaj EU in Nata ter nadaljnje povezovanje z ZDA. Hkrati pa mora tudi nadgraditi sodelovanje z Rusijo, Japonsko, Kitajsko, Kanado in Indijo, ki postajajo partnerke in tudi konkurentke na gospodarskem področju.

Zagotavljanje skupnih strateških ciljev bo usmerjeno na naslednja področja delovanja:

- delovanje proti virom ogrožanja, politično dogovarjanje, protiteroristično delovanje, nadzor nad oboroževanjem in trgovino z oborožitvijo, pomoč pri regionalnih konfliktih;
- gradnja varnosti tako v neposredni sosesčini kot v širšem okolju, širitev EU, delovanje na Balkanu in posredovanje na Bližnjem vzhodu, v Iranu, Afriki in sredozemskih državah;
- zaščita mednarodne ureditve sodelovanja na principu multilateralizma, ki sloni na Ustanovni listini OZN ter mednarodnem humanitarnem in vojnem pravu. Ob sodelovanju na varnostnem področju (OZN, OVSE, ASEAN, Afriška unija) je potrebno sodelovanje tudi s Svetovno trgovinsko organizacijo. Sodelovanje predvideva tudi socialno in humanitarno noto.

Evropska varnostna strategija poudarja pomembnost povezave med nadaljnjim razvojem zmogljivosti in sposobnosti preprečevanja nasilnih konfliktov. EU je zavezana razvijanju široke palete instrumentov, ki se bodo usklajeno uporabljali (v skladu z Ustanovno listino ZN in mednarodnim pravom) za preprečevanje nasilnih konfliktov. Pomen evropske varnostne strategije je v tem, da združuje različne države, ki imajo različne interese, s ciljem ustvariti boljšo in bolj sposobno EU, ki bo igrala pomembno vlogo pri zagotavljanju globalne svetovne varnosti. Pri tem so pomembne skupne analize varnostnega okolja in skupne strategije pri spopadanju s sodobnimi grožnjami.

3.1.5 EVROPSKA OBRAMBNA AGENCIJA

Evropska obrambna agencija⁸ je bila ustanovljena 12. julija 2004. To je medvladna agencija na področju razvoja obrambnih zmogljivosti, raziskav, nabav, opremljanja in

---

⁸ European Defence Agency, EDA.

oborožitve ter pomemben element za razvoj učinkovitejših vojaških virov. Cilj agencije je pospešitev izgradnje evropskih obrambnih zmogljivosti ter izboljšanje sodelovanja na področju oborožitve in razvoja opremljanja. Vodja agencije je visoki predstavnik za skupno zunanjo in varnostno politiko, g. Javier Solana.

Evropska obrambna je zadolžena za naslednje naloge:

- razvijanje obrambnih zmogljivosti Unije na področju kriznega upravljanja,
- spodbujanje evropskega sodelovanja na področju oborožitve,
- krepitev evropskih industrijskih in tehnoloških zmogljivosti na obrambnem področju in vzpostavitev konkurenčnega evropskega trga obrambne opreme v posvetovanju s Komisijo,
- spodbujanje raziskav v povezavi z raziskovalnimi dejavnostmi Skupnosti za krepitev evropskega industrijskega in tehnološkega potenciala na obrambnem področju.

Evropska obrambna agencija je leta 2005 v okviru sprejetega proračuna za leto 2005 v znesku 19,9 milijona EUR⁹ sprejela svoj prvi delovni program, temelječ na štirih vrstah ukrepov, ki ustrezajo različnim delom njene centralne uprave:

- Oddelek „Zmogljivosti“, ki mora razvijati evropske vojaške zmogljivosti v povezavi z drugimi, že obstoječimi strukturami, kot je Vojaški štab Evropske unije. Njegove dejavnosti v letu 2005 so usmerjene zlasti v usklajevanje obveščanja za poveljevanje, nadzor in interoperabilnost;
- Oddelek „Raziskave in tehnologije“, katerega ambiciozni projekt v pripravi zadeva zrakoplove brez posadke z zalogo goriva, ki bo omogočala, da ostanejo v orbiti dlje časa;
- Oddelek „Oborožitev“, katerega prednostna naloga v letu 2005 je sektor oklepnih vozil;
- Oddelek „Trg in industrija“ preučuje možnosti, ki jih je Komisija leta 2004 predstavila v svoji Zeleni knjigi o obrambni opremi, in pobude, ki jih lahko sprejme agencija.

Delovni načrt agencije za leto 2006 pomeni nadaljevanje programa iz leta 2005. V načrtu

---

⁹ Delež Slovenije je 0,18 odstotka, kar znaša okoli 36.000,00 EUR.

predstavljeni način dela agencije temelji na matričnem pristopu, pri katerem bodo na horizontalni ravni predstavili načrte glede projektov in pobud, na vertikalni pa politike in strategije. V delovnem načrtu je izpostavljeno predvsem delo na vsestranskem razvoju vojaških in tehnoloških zmogljivostih¹⁰.

Evropsko obrambno agencijo vodijo in upravljajo naslednji organi:

- vodja agencije je visoki predstavnik za zunanjo in varnostno politiko, ki je odgovoren za delovanje, organizacijo dela in doseganje ciljev agencije;
- Usmerjevalni odbor (Odbor obrambnih ministrov) je usmerjevalno in odločevalsko telo agencije, ki ga sestavljajo ministri držav članic. Odbor poroča Svetu za splošne zadeve in zunanje odnose (General Affairs & External Relations Council – GAERC). Na sestankih odbora se dvakrat letno sestanejo ministri in enkrat mesečno njihovi predstavniki. Vsaka država ima po enega člana, Evropska komisija ima sedež brez glasovalne pravice, prav tako se sestankov udeležujeta tudi Vojaški odbor Evropske unije (European Union Military Committee – EUMC) in Vojaški štab Evropske unije (European Union Military Staff – EUMS);
- Izvršni direktor operativno vodi stalno osebje v agenciji, imenuje ga Usmerjevalni odbor na predlog visokega predstavnika za zunanjo in varnostno politiko. Imenovan je za dobo treh let, z možnostjo podaljšanja za dve leti. Izvršni direktor pravno predstavlja agencijo in ima pravico sklepati pogodbe v imenu agencije ter zaposlovati ljudi oziroma naročati storitve zunanjih ponudnikov.

Evropsko obrambno agencijo sestavlja pet direktorátov: Direktorat za zmogljivosti, Direktorat za raziskovanje in tehnologijo (R&T), Direktorat za oborožitev, Direktorat za obrambno industrijo in Direktorat za podporo.

Obrambne nabave so ključno področje za uspešno delovanje EDA, saj tudi osnutek nove evropske ustave državam članicam omogoča izvajanje obrambnih nabav brez javnih razpisov. Problematika obrambnih nabav je posledica razdrobljenih in neusklajenih raziskav in razvoja ter protekcionizma in nacionalne diskrecije v okviru evropske obrambne industrije. Protekcionizem na področju obrambnih nabav obstaja že vse od oblikovanja skupnega evropskega trga, zato ga je treba reševati previdno in postopno.

---

¹⁰ Comprehensive Capability Development Process and Development CapTech.

3.2 SKUPNA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA EU

Predvsem v obdobju po drugi svetovni vojni zasledimo številne neuspešne poskuse kreiranja skupne evropske obrambne povezave. Šele dogodki po padcu berlinskega zidu, razpad bipolarnega sistema in nemoč evropskih držav v dogodkih na Balkanu so pripeljali do ideje o skupni evropski varnostni in obrambni politiki. Cilj skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) je ohranjanje miru in varnosti, zaščita skupnih vrednot, razvoj demokracije, spoštovanje človekovih pravic in načela pravne države.

Skupna zunanja in varnostna politika je nastala kot rezultat naporov prilagajanja EU novim izzivom mednarodnega varnostnega okolja. Osnovana je na podlagi podpisa Pogodbe o EU 1993 v Maastrichtu kot drugi steber EU, katerega naloga je zagotavljanje institucionalnega okvira za posvetovanje, oblikovanje skupnih stališč, akcij in strategij držav članic EU (SIPRI¹¹ yearbook: 2004).

V petem poglavju Pogodbe o Evropski uniji iz Maastrichta (1992) so podpisnice opredelile glavne cilje SZVP. Amsterdamska pogodba je te cilje dopolnila s členom J.1, v katerem navaja,¹² da Unija določi in izvaja skupno zunanjo in varnostno politiko, ki zajema vsa področja zunanje in varnostne politike in katere cilji so:

- zaščititi skupne vrednote, temeljne interese, neodvisnost in celovitost Unije skladno z načeli Ustanovne listine Združenih narodov,
- krepiti varnost Unije v vseh njenih oblikah,
- ohranjati mir in krepiti mednarodno varnost v skladu z načeli Ustanovne listine Združenih narodov in Helsinške sklepne listine ter cilji Pariške listine, tudi s tistimi, ki se nanašajo na zunanje meje,
- spodbujati mednarodno sodelovanje,
- razvijati in utrjevati demokracijo in načelo pravne države ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Kot del SZVP je Evropska unija oblikovala evropsko obrambno in varnostno politiko (EVOP) z željo po ustvarjanju skupne obrambne strukture.

---

¹¹ Stockholm International Peace Research Institut; Yearbook (2004): Armaments, disarmaments and international security.

¹² Uradni list Republike Slovenije – Mednarodne pogodbe št. 7 / 23. 3. 2004 / stran 3443, Amsterdamska pogodba.

3.3 EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA

EVOP je bila kot integralni del skupne evropske zunanje in varnostne politike EU utemeljena na zasedanju Evropskega sveta junija 1999 v Kölnu. Sestavljajo jo trije elementi: vojaško krizno upravljanje, civilno krizno upravljanje in preprečevanje konfliktov. Kot projekt se je podrobneje izoblikovala po zasedanju v Helsinkih leta 1999, kjer so postavili časovne roke za njeno operativno izvedbo. Namen projekta je okrepiti lastne evropske civilne in vojaške zmogljivosti za potrebe izvajanja avtonomnih operacij na področju izvajanja petersberških nalog. Petersberške naloge so bile v obliki deklaracije sprejete 19. junija 1992 na zasedanju Sveta ZEU v bližini Bonna, šest mesecev po podpisu Maastrichtske pogodbe. Z njo so države članice opredelile vlogo ZEU na področju preprečevanja konfliktov in kriznega menedžmenta. Ministri za zunanje zadeve držav članic ZEU so za namen krepitev kolektivne obrambe v skladu z Bruseljsko in Washingtonsko pogodbo določili vojaškim silam držav članic WEU naslednje naloge:

- humanitarne in reševalne,
- naloge za ohranjanje miru,
- naloge bojnih sil pri reševanju kriz, vključno z vzpostavljanjem miru (peacemaking),
- vojaški in civilni krizni menedžment,
- možnost izvajanja evakuacije ljudi s kriznih žarišč in zagotavljanje varnosti ter podpora humanitarnim organizacijam pri pomoči beguncem in vzpostavljanju civilne oblasti (Petersberška deklaracija, 1992: 2. poglavje, 4. odstavek).

EVOP nima lastnih stalnih oboroženih sil, poleg tega pa nima ne vzajemnih ne kolektivnih obrambnih zagotovil. Kot del evropske integracije naj bi se razvila kot dopolnilo zvezi Nato, kar potrjuje z oblikovanjem okvira za tesno medsebojno sodelovanje (splet¹³ 2007). EVOP torej ni nadomestek za Nato in ne pomeni formiranja nove evropske vojske. Procesi znotraj EVOP ne pomenijo militariziranja EU, ampak željo učinkovito prispevati k stabilnosti in varnosti ne le na svojem ozemlju, ampak povsod, kjer bo potrebna prisotnost za preprečevanje konfliktov ter ohranjanje, vzpostavljanje in krepitev miru. Politika Unije na področju EVOP je usmerjena v izboljšanje sposobnosti EU za reagiranje in delovanje, v preprečevanje konfliktov, v izvajanje kriznega menedžmenta ob

---

¹³ A Concise Encyclopedia of the European Union; <http://www.euro-know.org/dictionary/e.html>.

uporabi civilnih in vojaških virov in sredstev, v krepitev transatlantskega sodelovanja, v krepitev mednarodnih organizacij ter v poglobljanje integracijskih procesov.

Zamisel o razvoju evropske varnostne in obrambne politike je bila opredeljena na srečanju med predsednikom Francije (Jacques Chirac) in premierjem Velike Britanije (Tony Blair) v St. Maloju decembra 1998. Osnova za tako povezavo so bili interesi obeh držav v Evropi in spremembe v zvezi Nato. Osnovna ideja je bila, da EU postopoma izgradi lastne kapacitete za samostojno vojaško delovanje. Tako sodelovanje naj bi imelo osnovo v kredibilni vojaški sili, s potrebnimi sredstvi in ustrezno pripravljenostjo sil, da bi lahko odgovorili na mednarodne krize, vendar ne na račun zveze Nato¹⁴. Sklepi iz St. Maloja so bili kasneje vključeni v sklepe evropskega vrha v Kölnu (1999), kjer je bilo sklenjeno, da mora EU razvijati potrebna sredstva in zmogljivosti za delovanje v procesu kriznega upravljanja. Predvideli so oblikovanje stalnih teles v Bruslju, v katerih bodo eksperti za politična in vojaška vprašanja; to je vodilo do ustanovitve vojaškega odbora EU¹⁵ in Vojaškega štaba EU¹⁶, ki bo imel svoj situacijski center. Hkrati je bilo predvideno tudi formiranje evropskega instituta za varnostne študije.

Razvoj EVOP je bil mogoč zaradi kombinacije naslednjih dejavnikov (Prezelj 2005: 464–466):

- krize (nezmožnost intervencije evropskih držav v sporih na Balkanu),
- motiv članic EU po razvoju EVOP,
- pristanek ZEU na samoukinitvev – prenos nekaterih funkcij na EU (prenesle so se petersberške naloge),
- podpora Londona (britansko-francoski vrh, St. Malo 1998),
- podpora zveze Nato (washingtonski vrh 1999),
- vrh EU v Kölnu, 1999 (odločitev o vključitvi nalog ZEU),
- vrh EU v Helsinkih, december 1999 (helsinški naslovni cilji),
- Santa Maria da Feira, Nica 2000 (določena struktura EVOP),

---

¹⁴ Takratna zunanja ministrica ZDA Madeleine Albright je v zvezi s tem podala tri zahteve: prvič, da ne bi prišlo zaradi take politike do prekinitve transatlantske povezave oziroma skupnega odločanja, drugič, da ne bi prišlo do podvajanja obrambnih resursov glede na resurse zavezništva, še posebej pa ne poveljniškega sistema in sistema nabavljanja opreme, In tretjič, da ne bi prišlo do diskriminacije držav članic Nata, ki niso hkrati članice EU.

¹⁵ EU Military Committee.

¹⁶ EU Military Staff.

- vpliv terorističnega napada 9. 11. 2001,
- prelomno leto 2003 (velik napredek pri oblikovanju EVOP in obenem velika nesoglasja ob iraški vojni).

Na zasedanju Evropskega sveta v Kölnu junija 1999 so voditelji EU sklenili, da mora biti Unija sposobna avtonomnega ukrepanja s podporo primerno usposobljenih vojaških sil, imeti sredstva, da o tem sprejme ustrezne odločitve, in biti pripravljena na avtonomno ukrepanje, da se odzove na mednarodne krize, ne da bi posegala v ukrepe, ki jih je sprožil Nato (Prezelj 2005: 465).

Decembra 1999 je Evropski svet v Helsinkih določil globalni cilj¹⁷ (Helsinki Headline Goal), ki je med drugim usmerjen v oblikovanje vojaških zmogljivosti. V okviru prostovoljnega sodelovanja v operacijah, ki jih vodi Evropska unija, bi morale biti države članice do leta 2003 sposobne, da v 60 dneh oblikujejo vojaške enote, ki imajo lahko 50.000 do 60.000 vojakov, in vsaj eno leto razpolagajo z njimi ter lahko izvajajo vse naloge iz 17. člena Pogodbe o Evropski uniji (petersberške naloge). Znotraj Sveta bodo v skladu z enotnim institucionalnim okvirom vzpostavljeni novi politični in vojaški organi ter strukture, da se Uniji omogoči oblikovanje političnih smernic in strateških usmeritev, ki so potrebne za te operacije.

Unija je poleg tega sklenila razvijati civilne vidike kriznega upravljanja na štirih prednostnih področjih, ki jih je junija 2000 opredelil Evropski svet v Santa Maria da Feira: policija, krepitev pravne države, civilna uprava, civilna zaščita.

Evropski svet je na zasedanju decembra 2000 v Nici odobril ustanovitev naslednjih novih stalnih političnih in vojaških organov Evropske unije, ustanovljenih 22. januarja 2001: Političnega in varnostnega odbora, Vojaškega odbora, Vojaškega štaba.

Leto 2003 je bilo za EU prelomno, saj je bil, kljub velikim nesoglasjem ob iraški krizi, dosežen ključni napredek pri razvoju EVOP. Evropski svet je 12. decembra 2003 sprejel evropsko varnostno strategijo z naslovom Varna Evropa v boljšem svetu kot skupno

---

¹⁷ Za angleški izraz Headline Goal ni prevoda v večjezični terminološki zbirki Evroterm (<http://www.sigov.si/evroterm>). V slovenskem prevodu zasledimo izraza: naslovni cilj, ki je dobeseden prevod angleškega izvornika, in globalni cilj, ki se naslanja na francoski termin objectif global. Izraz globalni cilj se poleg angleškega izvornika največkrat pojavlja v gradivih Ministrstva za obrambo.

analizo varnostnega okolja in skupno strategijo pri spopadanju s sodobnimi grožnjami. Voditelji EU so se strinjali o njeni osnovni nalogi in prednostnih področjih delovanja: boj proti terorizmu, strategija za Bližnji vzhod, celostna politika za Bosno in Hercegovino. Dokončano je bilo oblikovanje mehanizmov za vojaški in civilni krizni menedžment. EU je izvedla svojo prvo operacijo kriznega upravljanja v Makedoniji (Concordia), sprejela je strategijo in načrt boja proti širjenju orožja za množično uničevanje, oblikovala sile za hitro posredovanje in vzpostavila mehanizem za sodelovanje med EU in Natom Berlin plus.

Leta 2004 so države članice EU določile nov globalni cilj do leta 2010, ki na podlagi evropske varnostne strategije in kvalitativnega razvoja zmogljivosti nadgrajuje helsinškega iz leta 1999. Osnovni namen je izboljšanje interoperabilnosti, premestljivosti in vzdržljivosti zmogljivosti, spekter nalog sil pa se razširil s petersberških nalog še na operacije razorožitve, podporo tretjim državam v boju proti terorizmu in na reformo varnostnega sektorja.

3.4 STRUKTURA ORGANOV EVOP

Države članice EU so na vrhu v Kölnu sprejele odločitev o ustanovitvi ustreznih institucij in organov, ki bodo na varnostnem in obrambnem področju zagotavljali izmenjavo mnenj in politični nadzor ter podajali nadaljnje strateške usmeritve razvoja EVOP. Za izpolnjevanje teh ciljev je EU oblikovala strukturne mehanizme za odločanje in izvajanje odločitev na politični in operativni ravni. Ustanovili so Politični in varnostni odbor, Vojaški odbor, Vojaški štab in imenovali visokega predstavnika EU za skupno zunanjo in varnostno politiko. Pomembni organi so še: Situacijski center EU, Odbor za civilne vidike kriznega menedžmenta in Satelitski center EU.

Ključne politične in strateške usmeritve na področju EVOP sprejema Evropski svet, sestavljen iz najvišjih političnih voditeljev držav članic, ki se sestanejo dvakrat v letu. Evropski svet je najvišje politično telo EU. Njegova naloga ni sprejemanje zakonodajnih, ampak političnih odločitev, s katerimi daje Uniji spodbudo za njen razvoj. Med drugim določa splošne politične smernice, načela ter splošne smernice skupne zunanje in varnostne politike. Odločitve Evropskega sveta se sprejemajo s soglasjem njegovih članov in se

zapišejo kot sklepi predsedstva, ki so najpomembnejši politični dokument EU. Prav tako pomembno vlogo na področju političnih usmeritev ima Svet EU, ki je bolj operativen, sestaja se večkrat letno v različnih sestavah, za EVOP pa so pomembna zasedanja, ki se jih skupno udeležijo zunanji in obrambni ministri držav članic.

Področje delovanje v sistemu kriznega upravljanja spada pod drugi steber EU (skupna zunanja in varnostna politika – SZVP). Na področju SZVP odloča Svet za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC). Sestavljajo ga zunanji ministri, ki se jim po potrebi pridružijo obrambni ministri. Srečujejo se enkrat mesečno. Za operativno delo je formirano stalno telo, ki sprejema tekoče odločitve. To je Odbor stalnih predstavnikov (Committe des Representants permanents – COREPER). GAERC pri njegovem delu podpira generalni sekretar Sveta EU in visoki predstavnik za SZVP.

Koordinator med navedenimi organi in EVOP je visoki predstavnik EU za skupno zunanjo in varnostno politiko, ki hkrati opravlja tudi funkcijo generalnega sekretarja Sveta EU. Njegova funkcija je sodelovati s Svetom EU na področju oblikovanja in izvajanja političnih odločitev, na zahtevo predsedstva pa opravlja tudi vlogo predstavnika Sveta EU in vodi politični dialog. Z izvajanjem omenjene funkcije naj bi se pospešili koordinacija in doslednost sodelovanja vlad držav članic EU tudi na varnostno obrambnem področju. Za prvega visokega predstavnika EU za področje SZVP je bil imenovan Javier Solana, nekdanji generalni sekretar zveze Nato.

3.4.1 POLITIČNI IN VARNOSTNI ODBOR

Politični in varnostni odbor EU (Political and Security Committee – PSC) ima stalni sedež v Bruslju, kjer se vsaj dvakrat tedensko sestajajo člani sveta – veleposlaniki držav članic – in izmenjujejo mnenja s političnimi in vojaškimi strokovnjaki na področju SZVP in EVOP. Predsednik PSC je visoki predstavnik za SZVP, predsednik ožjega odbora za oblikovanje sestave PSC pa je predstavnik države, ki predseduje EU. Sprejete odločitve, če imajo pravno obvezujočo noto, morajo potrditi zunanji ministri. Ključna naloga PSC je, pod okriljem Sveta EU, preučevanje kriznih razmer in oblikovanje odziva Unije nanje. PSC lahko za ureditev kriznih razmer Svetu EU predlaga različne možnosti. Med njimi tudi izvedbo skupne akcije oziroma operacijo v okviru petersberških nalog. V primeru izvajanja

operacij vojaškega kriznega menedžmenta ima PSC, pod okriljem Sveta EU, nalogo političnega in strateškega usmerjanja in vodenja operacij. To izvaja s koordiniranjem in posvetovanjem med ustanovami EU, Nata, državami članicami in drugimi zainteresiranimi ali vpletenimi stranmi. Na podlagi mnenj in priporočil vojaškega odbora oceni bistvene elemente in jih posreduje v obravnavo Svetu EU. Poleg teh nalog je PSC pristojen in odgovoren za razvoj vojaških zmogljivosti v skladu z vrsto kriznih razmer, v katerih bo EU delovala. V povezavi z razvojem vojaških zmogljivosti upošteva mnenja Vojaškega odbora in Vojaškega štaba.

3.4.2 VOJAŠKI ODBOR EU

Vojaški odbor EU¹⁸ (European Military Committee – EUMC) je najvišje vojaško strokovno telo EU. Za lažje odločanje na vojaški ravni se nasveti glede vojaških zadev sprejemajo na podlagi soglasja. Vojaški odbor sestavljajo načelniki generalštabov vojska, načelniki obrambnih štabov (Chief of Defence – CHOD) oziroma njihovi vojaški predstavniki (Military Representative – MILREP), ki se sestajajo dvakrat letno. Odbor vodi general s štirimi zvezdicami. Vsakodnevno delo opravljajo delegirani vojaški predstavniki. EUMC je namenjen predvsem svetovanju PSC ter Evropskemu svetu na vojaškem področju, hkrati pa je namenjen konzultacijam in sodelovanju med državami članicami na področju preprečevanja spopadov in kriz. V izvajanju vojaškega kriznega menedžmenta ima EUMC posebne naloge in zadolžitve. Na zahtevo PSC izda Vojaškemu štabu EU direktivo za izdelavo in prikaz delovanja vojaških zmogljivosti EU v primeru kriznih razmer. Poročilo nato skupaj z lastno oceno preda PSC. Med potekom vojaške operacije prevzame funkcijo nadziranja poteka operacije. V kriznih razmerah EUMC daje vojaške nasvete Vojaškemu štabu EU (EUMS). Ne prošnjo PSC opredeljuje dejstva in začetne direktive generalnemu direktorju EUMS za ponazoritev strateških vojaških možnosti. Ocenjuje strateške vojaške zmožnosti, ki mu jih dostavlja EUMS, in jih posreduje PSC skupaj z oceno in vojaškim nasvetom. Odobrava začetne načrtovalne direktive za poveljnika operacij. Na podlagi ocene EUMS podaja nasvete in priporočila Političnemu in varnostnemu odboru na koncepte operacij in na osnutke načrtov operacij ter daje nasvete o možnostih prekinitve določene operacije. EUMC nadzoruje pravilno

---

¹⁸ Vojaški odbor EU je bil ustanovljen na podlagi sklepa Sveta EU z dne 22. 1. 2001. Osnova za ustanovitev tovrstnih organov je bila sprejeta na zasedanju Sveta leta 1999 v Helsinkih.

izvajanje trenutnih operacij v odgovornosti poveljnika operacij (splet¹⁹ 2007).

EUMC lahko podaja mnenja in predloge na naslednjih področjih:

- vsesplošnem konceptu kriznega menedžmenta z vojaškega področja,
- vojaškem pogledu, vezanem na politično kontrolo, in strateških usmeritvah operacij,
- ocenah tveganja morebitnih kriz,
- vojaških zmogljivostih in posledicah kriznih razmer,
- finančnih konstrukcijah ter ocenah operacij in vaj,
- vojaških sodelovanjih s pridruženimi članicami, državami tretjega sveta in mednarodnimi organizacijami.

3.4.3 VOJAŠKI ŠTAB EU

Vojaški štab (European Military Staff – EUMS) predstavlja povezavo med vojaškimi enotami in vojaškim odborom. Sestavljajo ga tehnični strokovnjaki držav članic, približno 180 častnikov, podčastnikov in civilnih oseb. EUMS je sestavni del Generalnega sekretariata sveta EU (Secretariat General of the Council of the EU). Odgovoren je za zgodnje opozarjanje, načrtovanje, ocenjevanje razmer in strateško načrtovanje izvajanja petersberških nalog ob uporabi zmogljivosti Nata ali brez njih. Spremlja izvajanje vojaških operacij, izdeluje analize in predlaga PSC spremembo strategij. Zagotavlja potrebne ekspertize za potrebe Vojaškega odbora in drugih organov EU, še posebej generalnega sekretarja (visokega predstavnika za skupno evropsko zunanjo in varnostno politiko). Organizira in koordinira postopke z nacionalnimi, večnacionalnimi in tistimi generalštabi, ki jih je za izvajanje operacij EU zveza Nato ponudila Uniji, ter z njimi vzdržuje stike. Po potrebi v sodelovanju z nacionalnimi in večnacionalnimi obveščevalnimi zmogljivostmi dodatno spremlja potencialna krizna žarišča. Pripravlja začetne smernice načrtovanja operacij za potrebe EUMC, za PSC pa izdeluje načrtovalne direktive.

EUMS je svetovalni organ, ki je podrejen Vojaškemu odboru EU ter izvaja njegove odločitve in usmeritve. Podpira Vojaški odbor pri situacijskih ocenah in vojaškem pogledu

---

¹⁹ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r00007.htm>, 30. 1. 2007.

na strateško planiranje, ki zajemajo izvajanje petersberških nalog, varnostno strategijo EU in operacije, ki jih vodi EU.

Natančneje je Vojaški štab EU (EUMS) odgovoren za (splet²⁰ 2007):

- nadziranje morebitnih kriznih žarišč;
- podajanje vojaškega mnenja za strateško načrtovanje;
- organiziranje in koordiniranje procedure z nacionalnimi, večnacionalnimi in Natovimi poveljstvi;
- programiranje, načrtovanje, vodenje in ocenjevanje (evalvacijo) vojaških pogledov na procedure kriznega upravljanja EU;
- gostitev Natove skupine za povezave in vzpostavitev skupine EU v sklopu SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe, Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi);
- podajanje vojaškega mnenja ESDP ter podajanje vojaškega mnenja v boju proti terorizmu.

Zagotavlja povezave med EUMC in vojaškimi zmogljivostmi, ki so na razpolago v EU. Prek situacijskega centra zagotavlja spremljanje razmer in zgodnje opozarjanje. Hkrati skrbi za izvajanje helsinških ciljev (Helsinki Headline Goal 2003 in Headline Goal 2010) ter ugotavlja, spremlja in koordinira potrebne sile za izvajanje operacij EU z Natom. Prispeva k razvoju in pripravi, vključno z usposabljanjem nacionalnih in večnacionalnih sil, ki jih zagotavljajo članice EU. Pri tem organizira in koordinira postopke v nacionalnih in mednarodnih poveljstvih, vključujoč Natova poveljstva, skladno z določili mehanizma Berlin plus, in s tem zagotavlja usklajenost s postopki, ki jih izvajajo v Natu. Od leta 2004 Vojaški štab EU (EUMS) podpira civilno-vojaška celica – oddelek (v sklopu območja dela EUMS), ki se ukvarja s strateškim načrtovanjem kot odgovor na krize (krizna žarišča) z namenom združiti civilno-vojaške misije.

3.4.4 SATELITSKI CENTER EU

Satelitski center je zelo pomembna institucija za izvajanje posebnih tehničnih nalog. Že leta 1993 ga je ustanovila ZEU, leta 2001 pa je prešel v strukturo EU. Njegova naloga je

---

²⁰ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r00006.htm>, 30. 1. 2007.

obveščanje in analiziranje podatkov za potrebe EU in držav članic z analizo satelitskih posnetkov. Poleg izvajanja podpore Uniji in njenim misijam opravlja tudi naslednje naloge: splošno varnostno izvidovanje področij interesa EU, pomoč pri kontroli spoštovanja sporazumov in pogodb, pomoč pri nadzoru orožja, pomorsko izvidovanje, pomoč pri boju proti terorizmu in podpora vaj (Missiroli, 2004: 45). Vloga Satelitskega centra se bo v prihodnje povečevala, kar je povezano tudi z zastavljenim razvojem skupne evropske vesoljske varnostne politike (Common European Space and Security Policy), ki nastaja s konvergenco evropske vesoljske politike in EVOP. V zadnjem času narašča prepričanje o veliki koristnosti vesoljske tehnologije pri zagotavljanju evropske varnosti. Z boljšo povezanostjo nacionalnih vesoljski tehnologij bi v varnostnem smislu dosegli višjo stopnjo avtonomije. Na podlagi tega EVOP razvija projekta GALILEO in GMES, ki bosta omogočala satelitsko navigacijo in tako zmanjšala odvisnost evropskih vojska od ameriškega GPS (Prezelj 2005: 471).

3.5 RAZMERJE EVOP-EVOI

Na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je Evropska unija sprožila proces, ki naj bi Evropi omogočil prevzeti večjo odgovornost za lastno skupno varnost in obrambo. Krepitev evropske varnostne in obrambne identitete (European Security and Defence Identity – EVOI) je postala tudi integralni del procesa prilagajanja Natovih političnih in vojaških struktur in postopkov, ki je bil usmerjen v povečanje možnosti samostojnega delovanja evropskih zaveznic Nata, brez ZDA. Namen razvoja evropske varnostne in obrambne identitete znotraj zavezništva je okrepanje transatlantsko partnerstvo ob hkratnem sodelovanju v evropskem kontekstu. Prvotno je bil projekt zamišljen predvsem kot tehnično-vojaški ukrep, ki naj bi evropskim zaveznicam z utrjevanjem čezatlantske povezave omogočil prevzem večje odgovornosti za lastno in skupno varnost in obrambo. Razvoj evropske varnostne in obrambne identitete je imel hkrati tudi politično dimenzijo, EVOI naj bi namreč evropskim članicam zagotovila večjo varnostno vlogo v zvezi Nato. Kmalu pa je postalo jasno, da za razvoj evropske varnostne in obrambne identitete ni dovolj le institucionalni okvir, ampak je ta razvoj odvisen tudi od občutka povezanosti, občutka skupnih korenin in skupne usode. Tak projekt morajo povezovati skupni interesi in vrednote z enotno oceno glavnih groženj in izzivov, ki pretijo evropski varnosti, in prav tako enotne prednostne naloge za odstranjevanje teh nevarnosti. (Grizold 2005: 62).

Temeljno vprašanje, ki se je pojavljalo v odnosih med EU, ZEU in Natom, je bilo, ali oblikovanje EVOI postopoma zmanjšuje in omejuje vlogo Nata. Evropska unija je leta 1991 Zahodnoevropsko unijo (ZEU) zadolžila za pripravljane in uresničevanje njenih odločitev in ukrepov na obrambnem področju. Nato je potrdil svojo podporo razvoju Evropske varnostne in obrambne identitete znotraj zavezništva in privolil, da bo dal svoje sile in sredstva na voljo za izvajanje operacij ZEU. V sodelovanju med ZEU in zavezništvom so se razvili postopki za sodelovanje med organizacijama pod pokroviteljstvom Severnoatlantskega sveta in Sveta ZEU. Ti postopki so vplivali tudi na spremembe znotraj obeh organizacij, vključujejo spremembo Natove poveljniške strukture in sklenitev dogovorov med Natom in ZEU o posvetovanju in izmenjavi informacij. Vzpostavljeni so bili mehanizmi za opredelitev potrebnega obsega Natovih sil in sredstev, ki so bile na razpolago za operacije pod vodstvom ZEU. Za lažje načrtovanje in izvajanje operacij pod vodstvom ZEU, v katerih se uporabljajo sile in sredstva Nata, je bilo vključeno Natovo obrambno načrtovanje in izvajanje vojaškega načrtovanja ter vojaških vaj za ponazoritev misij ZEU (Publikacija Slovenija-Nato, splet²¹ 2007).

Proces EVOI se je odvijal na temelju odločitev Evropske unije, sprejetih z Maastrichtsko pogodbo iz leta 1991 in z Amsterdamsko pogodbo iz leta 1997, ter odločitev zavezništva Nato, sprejetih na vrhunskih srečanjih v Londonu leta 1990, v Bruslju leta 1994 in v Madridu leta 1997. Neuradno je bila zamisel o EVOI predstavljena na srečanju NAC v Bruslju januarja 1994, sprejeli pa so jo v Berlinu junija 1996. Evropske države so na ta način lahko prevzele večjo odgovornost in breme pri izpolnjevanju varnostnih nalog. Omogočen jim je bil dostop do Natovih sredstev in zmogljivosti, ki jih evropske članice same niso imele. Za potrebe izvajanja operacij, v katerih ZDA ali zavezništvo kot celota ne bi želela sodelovati, naj bi postale sile EU, v okviru projekta EVOI, ločene od zmogljivosti zveze Nato. Zveza Nato je na vrhu v Washingtonu aprila 1999 podprla odločitev EU za razvoj SEVOP in podprla možnost avtonomne vojaške akcije EU v primerih, ko Nato kot celota ni vpleten v reševanje kriznega primera. Marca 2003 je bil sprejet tudi paket mehanizmov z imenom Berlin plus, ki nadgrajuje odnose med organizacijama (Prezelj 2005: 475). Usmeritve Berlin plus pomenijo nadaljevanje politike, sprejete v Berlinu leta 1996 in Washingtonu leta 1999. Berlin plus pomeni osnovo za praktično delo med EU in Natom. S tem je v operacijah obvladovanja kriznih razmer pod vodstvom EU omogočena

---

²¹ <http://nato.gov.si/slo/publikacije/vzajemna-varnost/evropska-identiteta>.

uporaba Natove načrtovalne podpore ali Natovih sredstev in zmogljivosti za izvajanje vseh vrst operacij. Že od julija 2000 deluje tudi skupna delovna skupina Nata in EU za področje zmogljivosti, ki naj bi zagotovila dopolnjevanje in povezljivost pri razvijanju zmogljivosti.

Strateški koncept zveze Nato²² je ugotovil, da evropske zaveznice povečujejo svoje zmogljivosti za ukrepanje, tudi vojaške, da bi okrepile mir in stabilnost v Evropi. V celoti je podprl oblikovanje evropske varnostne in obrambne identitete znotraj zavezništva ter dal na voljo svoja sredstva in zmogljivosti za operacije pod vodstvom ZEU, saj povečanje odgovornosti in zmožnosti evropskih zaveznic glede varnosti in obrambe širi varnostni prostor zavezništva. V tretjem delu dokumenta, ki obravnava pristope k varnosti v 21. stoletju, je posebna pozornost namenjena EVOI, s poudarkom na doseganju skupnih varnostnih ciljev in zavezanosti k uravnoteženemu in dinamičnemu čezatlantskemu partnerstvu. Koncept v 30. točki navaja: »Zaveznice so se odločile, da bodo ustvarile razmere, ki jim bodo omogočale prevzemanje večjih odgovornosti na varnostnem in obrambnem področju, da bi poglobile mir in stabilnost v evroatlantskem prostoru ter varnost zaveznic. Na podlagi zavezniških odločitev, ki so bile sprejete v Berlinu leta 1996 in kasneje, se bo znotraj zveze Nato še naprej razvijala evropska varnostna in obrambna identiteta. Za ta proces bo potrebno tesno sodelovanje med zvezo Nato, ZEU in po potrebi z Evropsko unijo. Poleg tega bo evropskim zaveznicam omogočil skladnejši in učinkovitejši prispevek k zavezniškim nalogam in dejavnostim kot izraz naših skupnih odgovornosti, okrepil bo čezatlantsko partnerstvo in pomagal evropskim zaveznicam, da bi delovale samostojno, glede na pripravljenost zavezništva, da na podlagi individualne obravnave in soglasja da na voljo svoja sredstva in zmogljivosti za operacije, ki se jih zavezništvo vojaško ne udeležuje in so pod strateškim vodstvom ZEU ali v skladu z dogovorom druge organizacije, ob upoštevanju popolnega sodelovanja evropskih zaveznic, če bi slednje sprejele tako odločitev.«

Evropske države na začetku niso pokazale velikega navdušenja nad projektom EVOI, saj se niso želele odreči lastni suverenosti na obrambnem in varnostnem področju. V izgradnji procesa združene Evrope pa so kmalu ugotovile, da bo vanj treba vključiti tudi mehanizme in institucije skupne obrambe in varnosti, kar je postalo očitno z razvojem skupne evropske

---

²² Strateški koncept zveze Nato so sprejeli vodje držav in vlad na zasedanju Severnoatlantskega sveta v Washingtonu 23. in 24. aprila 1999.

varnostne in obrambne politike. EVOI je bil pretežno projekt zveze Nato in je bistveno vplival na razvoj SZVP, ki je posledično privedel do nastanka EVOP. Sklepamo lahko, da je EU precej odvisna od Nata, saj so prve zamisli o bolj avtonomni evropski varnostni vlogi nastale pravzaprav v okvirih Nata. EVOP se vseskozi razvija pod okriljem EU, zato se jasno razlikuje od EVOI.

Za evropski prostor je značilno oblikovanje novega varnostnega sistema, ki ga sestavljajo številne različne organizacije. Poleg EU in Nata so to še OVSE, Svet Evrope, različne druge zveze, občasna srečanja vodij držav in vlad, razni svetovalni odbori in številna druga področja, ki se ukvarjajo z varnostjo in obrambo. Nobena od naštetih organizacij ni sposobna sama prevzeti odgovornosti za evropsko varnost, zato je sodelovanje vseh edini porok evropske varnosti in obrambe.

4 ZMOGLJIVOSTI EVOP

Cilj EVOP je uspešno odzivanje na krizne razmere, za kar vzpostavlja sistem kriznega upravljanja, znotraj katerega mora zgraditi ustrezne zmogljivosti tako za vojaški kot za civilni krizni menedžment. Države članice dajo Uniji na voljo civilne in vojaške zmogljivosti za izvajanje EVOP. EU oblikuje take zmogljivosti, ki ji omogočajo, da bi bila sposobna samostojno odgovoriti na vse mogoče oblike kriz. Operativne zmogljivosti in mehanizmi delovanja v okviru EVOP sestavljajo tri komponente. Prva komponenta je vojaško krizno upravljanje, druga civilno krizno upravljanje, tretja pa predstavlja preprečevanje konfliktov.

4.1 ZMOGLJIVOSTI ZA KRIZNO UPRAVLJANJE

Klasične vojaške oblike ogrožanja vse bolj nadomeščajo moderne oblike ogrožanja varnosti, katerih glavne značilnosti so asimetričnost delovanja, kompleksnost, transnacionalni značaj, raznovrstnost in nedoločljivost struktur, vse večja stopnja organiziranosti nevarnih družbenih skupin ter njihova spretnost v uporabi sodobnih komunikacij. Nekatere hujše oblike navedenih groženj lahko v temeljih zamajejo stabilnost celotnih držav. Za obvladovanje navedenih groženj so poleg vojaških in policijskih vse

pomembnejši politični, pravni, gospodarski, trgovinski, zdravstveni, socialni, kulturni in okoljevarstveni ukrepi ter boj proti revščini in izobraževanje. V spremenjenem varnostnem okolju se vedno znova pojavljajo krize, zato mednarodna skupnost išče načine in mehanizme za uspešno ukrepanje v primeru pojava sodobnih kriz. EU oblikuje primeren sistem kriznega načrtovanja in upravljanja, ki bi zagotovil konkretne rešitve za celovito skupno upravljanje različnih kriz. Osnovni koncept EVOP je vzpostavitev učinkovitega sistema kriznega menedžmenta na štirih ključnih področjih: evakuacija civilnega prebivalstva v kriznih razmerah, humanitarna pomoč pri naravnih in drugih nesrečah, operacije v podporo miru, vzpostavljanje miru med stranema v spopadu. Za uresničevanje zastavljenih ciljev mora EU zgraditi tudi potrebne kapacitete tako za izvajanje civilnega kot tudi vojaškega kriznega menedžmenta. Testiranje postopkov izvaja EU na vajah kriznega upravljanja ob sodelovanju vseh ustreznih služb in organov držav članic in zunanjih udeležencev. Postopkovnost ukrepov kriznega upravljanja v EU je opredeljena v fazah kriznega upravljanja, ki opredeljujejo konkretne pristojnosti in odgovornosti organov skupnosti.

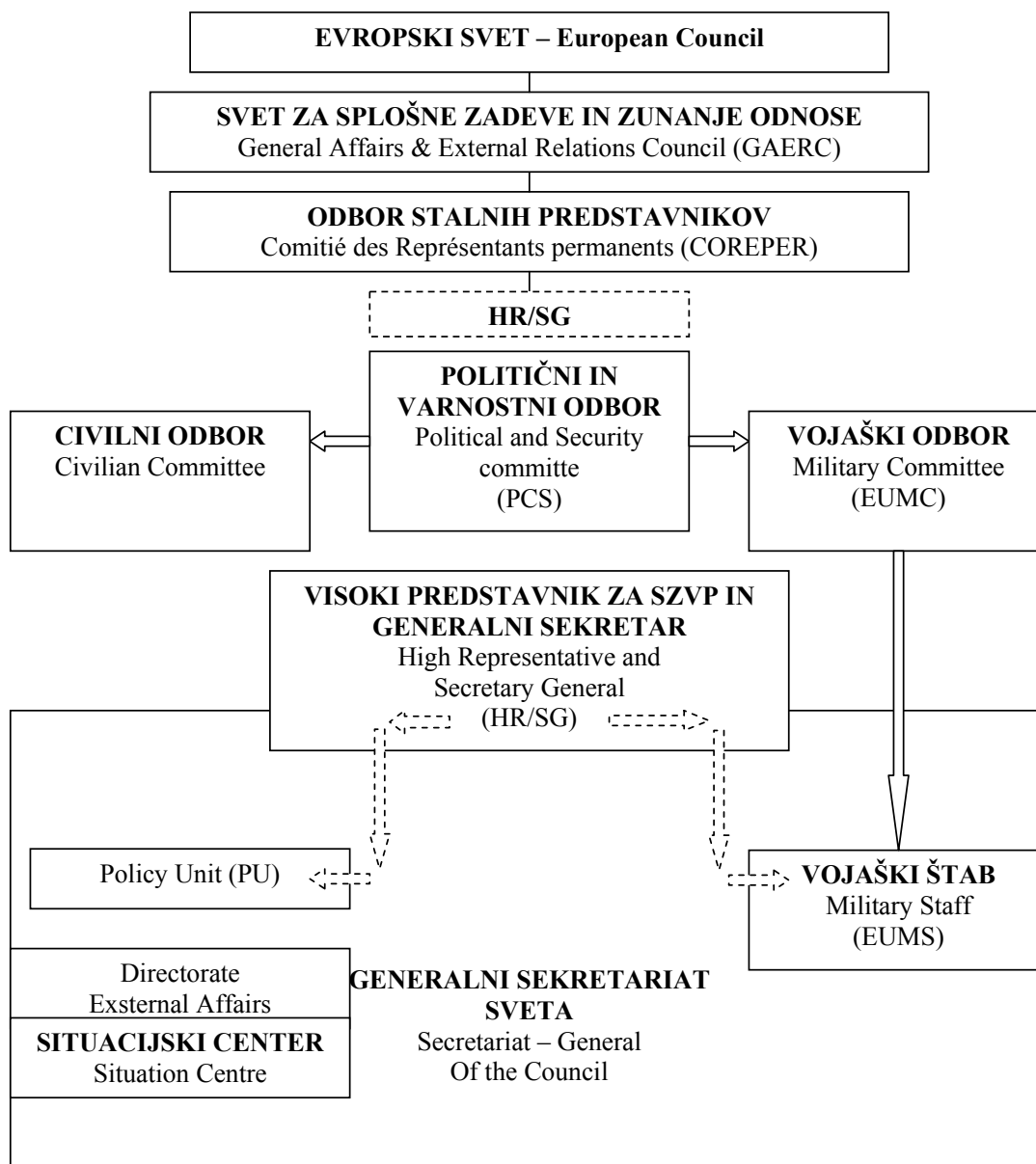
4.1.1 ORGANI KRIZNEGA UPRAVLJANJA

Krizno upravljanje v EU je kompleksen mehanizem, ki vključuje vojaško in civilno komponento. Organi obeh komponent sodelujejo znotraj institucionalnega okvira odločanja o operacijah kriznega upravljanja, ki se je razvil pod okriljem Sveta generalnega sekretariata. Funkcije organov kriznega upravljanja so bile jasno določene na vrhu Evropskega sveta v Nici decembra 2000:

- *Evropski svet* soglasno sprejema skupno strategijo EU s postavljenimi cilji, časom trajanja in sredstvi za zagotavljanje aktivnosti.
- *Svet za splošne in zunanje zadeve* odobri odločitve, ki so oblikovane na ravni ambasadorjev v Političnem in varnostnem odboru.
- *Odbor stalnih predstavnikov* pripravlja srečanja Sveta za splošne in zunanje zadeve, v praksi pripravlja veliko odločitev, čeprav ne morejo doseči soglasja na tej ravni.
- *Politični in varnostni odbor* ohranja politični nadzor in strateško usmerjanje operacij kriznega upravljanja.

Shema št. 4.1: Glavne institucije 2. stebra EU (SZVP in EVOP)

Vir: Učno gradivo Poveljniško štabne šole SV Poljče, 2007.

- Vojaški odbor EU zagotavlja vojaške nasvete Političnemu in varnostnemu odboru in visokemu predstavniku za SZVP, zagotavlja vojaška navodila Vojaškemu štabu med operacijami kriznega upravljanja.

- *Vojaški štab* izvaja naloge zgodnjega opozarjanja, oceno razmer in strateško načrtovanje. Oblikuje tudi cilje vojaških zmogljivosti, doktrino, postopke in koncepte.
- *Odbor za civilno krizno upravljanje* oblikuje priporočila in svetuje o civilnih vidikih kriznega upravljanja Političnemu in varnostnemu odboru. Ocenjuje predloge za civilne misije in načrtuje uporabo policijskih enot, strokovnjakov na področju civilne administracije in spoštovanje zakonov.
- *Politično načrtovanje in enota za zgodnje opozarjanje* pripravlja dokumente o političnih odločitvah za generalnega sekretarja (visokega predstavnika za SZVP).
- *Združeni situacijski center EU* kontrolira razvoj ter zbira informacije držav članic iz javnih virov in poročil Komisije. Sodeluje tako pri vojaškem kot pri civilnem sprejemanju odločitev.

4.1.2 FAZE KRIZNEGA UPRAVLJANJA

EU je v gradivu za celovito skupno upravljanje različnih kriz opredelila šest faz, znotraj njih pa še pripadajoče procese (Grizold 2005: 153–158).

1. faza – vsakodnevno delo

Faza je razdeljena v tri podfaze: A) nadzorovanje, analiziranje situacije, zgodnje opozarjanje; B) usklajeno razvojno načrtovanje in pripravljanje; C) oblikovanje javnega mnenja. V tej fazi pristojna telesa (PSC, EUMC, Odbor za krizno upravljanje in vodenje in EUMS) pripravljajo ocene, informacije in druge dokumente, načrtujejo vojaško in civilno krizno upravljanje ter seznanjajo javnost z možnostmi razvoja krize in pripravami nanjo.

2. faza – zaostrovanje krize in izdelava osnutka koncepta kriznega upravljanja

To je faza zaznave krize in obravnave primernega kriznega odzivanja. Izdelajo se analize, usmeritve ter sprejmejo prvi ukrepi. V civilno-vojaški koordinaciji se izdelata koncept usklajenega delovanja oziroma upravljanja znotraj EU. Po posvetovanju z drugimi delovnimi skupinami PSC ob koncu faze sprejme splošno politično oceno in jo pošlje Svetu EU.

3. faza – odobritev koncepta kriznega upravljanja in razvoj strateških opcij

Faza vsebuje odobritev koncepta kriznega upravljanja, vzpostavitev organizacijskih pogojev za usklajevanje na strateški ravni ter pripravo in izdelavo strateških opcij z vojaškega, policijskega in civilnega področja. PSC pošlje Svetu predlog odločitve.

4. faza – odločitev o ukrepanju in načrtovanje

To je najobsežnejša faza in obsega odločitev Sveta o ukrepanju, koncept operacije, oblikovanje in status sil, načrte vojaškega in civilnega delovanja s potrebnimi zmogljivostmi za izvedbo načrta, odločitev o začetku operacij, ukrepanje skupnosti ter koordinacijo sodelujočih.

5. faza – izvedba

Posamezni organi izvajajo naloge iz sprejetih načrtov.

6. faza – sprememba težišča kriznih dejavnosti EU in zaključek operacij

V tej fazi PSC ovrednoti potrebo po spremembi težišča. Če je sprememba potrebna, izdela novo verzijo koncepta kriznega upravljanja (upoštevata postopke predhodnih faz). Če se PSC odloči o zaključku celotne operacije, pripravi ocene izvedbe in oceno pridobljenih izkušenj na podlagi poročil sodelujočih v operaciji.

4.1.3 SPREJEMANJE ODLOČITEV ZA IZVEDBO OPERACIJ EVOP

Po identifikaciji krize, ki je skupna analiza Generalnega sekretariata (SG/HR) in njegovih svetovalnih teles, Politični in varnostni odbor (PSC) sprejme zaključek, da je aktivnost EU pravi odgovor, ter zadolži SG/HR in njegov Sekretariat, da pripravijo predlog koncepta kriznega upravljanja (Crisis Management Concept – CMC). Sekretariat izdela in predstavi osnutek koncepta kriznega upravljanja, ki temelji na izsledkih in ugotovitvah Fact Finding Mission. Politični in varnostni odbor sproži razpravo o CMC ter zahteva “civilni” in vojaški nasvet, nato CMC predstavi Svetu za splošne zadeve in zunanje odnose (COREPER/Council), s poudarkom na posebnostih in različnih opcijah. COREPER razpravlja o CMC. Odločitve COREPER skoraj vedno potrdi Svet, ta pa odobri oba koncepta kriznega upravljanja (Petrič 2007: 14).

Po odobritvi koncepta kriznega upravljanja Svet zadolži Politični in varnostni odbor, da na podlagi CMC razvije strateške opcije (varianete). PSC zahteva od Civilnega odbora

(CIVCOM), da izdela policijske strateške opcije (Police Strategic Options – PSO) in civilne strateške opcije (Civilian Strategic Options – CSO). Vojaški štab izdeluje vojaške strateške opcije (Military Strategic Options – MSO). Ko so variante obeh odborov izdelane, jih dostavijo Političnemu in varnostnemu odboru. CIVCOM sodeluje s Sekretariatom Sveta pri izdelavi in prioritetah policijske in civilne variante. Vojaški štab pri izdelavi svoje strateške opcije upošteva zmogljivosti in poda vojaški nasvet Vojaškemu odboru. Komisija predstavi ukrepe z njihovega področja. Politični in varnostni odbor oceni vse strateške opcije, pri tem upošteva mnenje Komisije in pošlje osnutke odločitev o civilnih, policijskih in vojaških predlogih Svetu za splošne zadeve in zunanje odnose. Svet formalno odloči o združenem predlogu, ki zajema: mandat, cilje, ki jih je treba doseči, finančno konstrukcijo ipd. Odločitev mora zajemati tudi morebitno sodelovanje Nata (Berlin Plus) ali pa bo slonela na lastnih zmogljivostih EU. Ta odločitev še posebej vpliva na določitev verige poveljevanja in strukturo poveljstva operacije (Petrič 2007: 14–17).

a) Koncept delovanja (Concept of Operations – CONOPS)

Svet zadolži Politični in varnostni odbor, da začne postopek operativnega planiranja

Faza vojaškega planiranja: PSC zagotovi politične strateške usmeritve Vojaškemu odboru, da lahko izdela Initiating Military Directive (IMD), ki poda osnovna izhodišča za načrtovanje imenovanemu poveljniku operacije (Operational Commander – OpCdr). Vojaški štab izdela osnutek IMD, Vojaški odbor pa ga predstavi Političnemu in varnostnemu odboru, da ga potrdi. Poveljnik operacije in njegov Vojaški štab (OHQ) izdelata osnutek vojaškega CONOPS.

Faza civilnega planiranja: Politični in varnostni odbor zahteva operativno načrtovanje glede policije in civilnih ukrepov. Sekretariat izdela osnutek CONOPS za policijo in civilno delovanje. Včasih je vsebina civilnega in vojaškega CONOPS izdelana delno ali pa je skoraj končana, preden Svet formalno potrdi Joint Action (faza 2). Prednost je, da se nekatere operativne rešitve že vključijo v mandat Joint Action.

Civilni odbor predstavi “policijski in civilni” CONOPS, predloge in priporočila. Vojaški štab predstavi vojaški CONOPS predloge in priporočila. PSC potrdi oba koncepta delovanja CONOPS (se z njima strinja) in jih preda Svetu. Svet odobri CONOPS .

b) Načrt delovanja (Operation Plan – OPLAN)

Svet zadolži Politični in varnostni odbor, da izdela (razvije) končni načrt operacije.

Faza vojaškega planiranja: na zahtevo PSC policijski ali civilni vodja misije (Head of Mission), ki ga podpira Sekretariat, izdela osnutek OPLAN. Začne se proces organiziranja sil (Process of force generation). Na zahtevo Političnega in varnostnega odbora poveljnik operacije, ki ga podpira Vojaški štab, izdela osnutek vojaškega OPLAN, vključujoč tudi pravila delovanja (Rules of Engagement – ROE). Začne se tudi organiziranje sil (Force generation). Na koncu te faze poveljnik operacije predstavi osnutek vojaškega OPLAN Vojaškemu odboru.

Faza civilnega planiranja: vodja policije v misiji in vodja za civilne zadeve v misiji (Pol HoM/Civ HoM) predstavita osnutek policijskega in/ali civilnega OPLAN Civilnemu odboru. Civilni odbor predstavi policijski in civilni OPLAN, Vojaški odbor predstavi vojaški OPLAN Političnemu in varnostnemu odboru. Če se ta z obema strinja, jih pošlje Svetu, da sprejme OPLAN.

Pravni temelj za vse operacije EU je, da EU in država gostiteljica podpišeta Dogovor o statusu sil (Status of Forces Agreement – SOFA) za vojaško komponento in/ali Dogovor o statusu misije (Status of Mission Agreement – SOMA) za civilno komponento. Oboje se običajno podpiše po sprejetem pismu o nameri (“Letter of Intent”). Največkrat pa sta SOFA in/ali SOMA podpisana, ko se operacija že začne ali pa celo po operaciji (Petrič 2007: 17).

4.1.4 KONCEPT IZVAJANJA VAJ IN SIMULACIJ

Kot pripravo na uspešno izvedbo kriznega upravljanja je EU razvila sistem za načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje vaj in simulacij vojaškega, civilnega ter civilno-vojaškega kriznega menedžmenta. Na področju vojaškega kriznega menedžmenta izvaja štabne vaje, kjer preigrava načine kriznega odzivanja ob uporabi Natovih zmogljivosti ali brez njih. Preverjanje sistema poteka na vajah CME (Crises Management Exercise), ki potekajo vsako leto, vsako drugo pa skupne vaje z Natom. Prva vaja kriznega upravljanja je bila izvedena v letu 2002, prva skupna vaja med Natom in EU je bila v novembru 2003. Na tej vaji se je preverjalo delovanje mehanizmov za sodelovanje med obema organizacijama pri

kriznem menedžmentu. Na vajah sodelujejo države članice z lastnimi kriznimi mehanizmi ter institucije in organi EU, ki so oblikovani za izvajanje kriznega upravljanja. Na vajah se preverja interoperabilnost organov in enot. Scenariji vaj so različni in so prilagojeni tako vojaškim simulacijam kot ukrepom za izvajanje civilnega kriznega menedžmenta (ukrepanje v razmerah po terorističnem napadu, po ekoloških nesrečah ipd.). Z vajami kriznega upravljanja se preverja in dograjuje sistem kriznega upravljanja. Pomembna sta primerjava sistemov Nata in EU ter pridobivanje izkušenj pri iskanju ustreznih rešitev.

4.1.5 OPERACIJE KRIZNEGA UPRAVLJANJA

Prva naloga EVOP v operaciji kriznega odzivanja se je začela 1. januarja 2003, ko je policijska misija Evropske unije v sestavi 500 policistov prevzela položaj v Bosni in Hercegovini, ki ga je prej nadzirala Mednarodna policijska misija OZN. Trajanje naloge, ki je bilo najprej določeno na tri leta, je bilo podaljšano do konca leta 2007. Misija se osredotoča na usposabljanje lokalnih policistov in vzpostavljanje trajnostnih ureditev v skladu z evropskimi standardi in prakso.

Od leta 2003 je EU sodelovala s svojimi vojaškimi in civilnimi zmogljivostmi v mnogih operacijah kriznega odzivanja. Če prikažemo samo praktičen primer sodelovanja EU v okviru EVOP v letu 2005, lahko naštejemo osem operacij na terenu:

- vojaška operacija v Bosni in Hercegovini (EUFOR-ALTHEA). Policijska misija EU v Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji (Eupol Proxima);
- policijska misija v Bosni in Hercegovini (MPUE), ki nadomešča mednarodne policijske sile (GIP) Združenih narodov;
- policijska misija v „EUPOL Kinshasa“ v Kinšasi (Demokratska republika Kongo);
- integrirana misija za „krepitev pravne države“ v Iraku (EUJUST LEX);
- misija za reformo varnostnega sektorja v Demokratični republiki Kongo (EUSEC RD CONGO);
- civilno-vojaški podporni ukrep Evropske unije za misijo Afriške unije v sudanski regiji Darfur AMIS II;
- misija za nadzor v pokrajini Aceh v Indoneziji (MSA).

Pred tem so se končale tri operacije: vojaška operacija v Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji (Concordia), vojaška operacija v Demokratični republiki Kongo (Artemis) in misija za „krepitev pravne države“ v Gruziji (Eujust Themis).

EU je s svojimi vojaškimi zmogljivostmi vodila tri operacije kriznega upravljanja: Concordia, Artemis in Althea. Concordia je prva operacija vojaškega kriznega upravljanja v zgodovini Evropske unije in je nasledila Natovo vodeno operacijo Allied Harmony v Makedoniji, ki se je začela decembra 2002. Glavna naloga poveljstva EU v Skopju je bila zagotavljanje podpore nacionalnim organom oblasti pri uresničevanju Ohridskega sporazuma in nadzor nad izvajanjem določil sporazuma. V operaciji je sodelovalo 345 pripadnikov mednarodnih sil. Izkušnje iz te operacije so bile dobra podlaga za nadaljnji razvoj koncepta in praktično delovanje vojaških operacij EU v prihodnje (Grizold 2005: 72).

Artemis je bila prva vojaška operacija, ki jo je EU s svojimi večnacionalnimi silami izvedla zunaj evropskega prostora. Operacija je bila koordinirana z OZN kot prehodna operacija, ki naj bi izboljšala varnostni in humanitarni položaj v provinci Bunia v Kongu, predvsem v območju mednarodnega letališča. Za vojaški uspeh operacije, v kateri je sodelovalo 1800 pripadnikov predvsem francoskih sil, je zaslužna Francija, ki je prevzela načrtovanje in izvedbo operacije.

Althea je največja od teh treh nalog in se je začela decembra 2004, ko je vojaška sila EU (EUFOR) prevzela vlogo stabilizacijske sile Nata (SFOR) v Bosni in Hercegovini. SFOR je tam deloval od konca spopadov leta 1995. Namen izvedbe operacije Althea je pomagati ohranjati varnost v zvezi z izvajanjem Daytonskega sporazuma in prispevati k uresnitvi dolgoročnega cilja Evropske unije: oblikovanja stabilne, miroljubne in večnacionalne Bosne in Hercegovine. Operacija je podprla izvedbeni načrt visokega predstavnika Združenih narodov, vključno z bojem proti organiziranemu kriminalu, in stabilizacijsko pridružitveni proces, glede na to, da sta notranja in zunanja varnost med seboj povezani. V mirovni operaciji Althea sodeluje približno 7000 pripadnikov oboroženih sil evropskih držav pod imenom EUFOR. Operacija Althea je konkretni primer strateškega partnerstva z Natom na področju kriznega upravljanja in je dokaz, da EU in Nato sodelujeta in razvijata konstruktivne sinergije pri upravljanju mednarodnih kriz.

4.2 CIVILNE ZMOGLJIVOSTI

Za razvoj civilnih zmogljivosti za krizni menedžment je bil ključen vrh v Santa Maria da Feiri (leta 2000), kjer je Evropska unija sklenila razvijati civilne vidike kriznega upravljanja na štirih prednostnih področjih: na policijskem ter na področju krepitev pravne države, civilne uprave in civilne zaščite. Posebne zmogljivosti v zvezi s temi področji bi se morale uporabljati v okviru avtonomnih misij, ki bi jih vodila Unija, ali v okviru operacij, ki bi jih vodile organizacije, kot so Združeni narodi ali Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE).

Na policijskem področju je postavljen cilj obsegal vzpostavitev nabora 5000 policistov za izvajanje civilnega kriznega menedžmenta, od katerih naj bi jih bilo 1000 pripravljenih za posredovanje v tridesetih dneh od poziva. Policijske naloge bodo obsegale različna področja, od vzpostavljanja reda in miru na nestabilnih območjih ter preprečevanja in blažitve notranjih kriz in konfliktov do sodelovanja z vojaškimi silami, usposabljanja in podpore lokalnim policijskim enotam. EU bo policijske sile uporabila v lastnih operacijah civilnega kriznega upravljanja, pripravljene pa bodo sodelovati v operacijah pod vodstvom OVSE, OZN in drugih mednarodnih organizacij. Na področju krepitev pravne države naj bi vzpostavili nabor 300 tožilcev, sodnikov in upravnikov sporov. Za področje civilne administracije naj bi oblikovali mehanizme sankcioniranja, urjenja in vodenja strokovnjakov za civilno administracijo, ki bi na kriznih žariščih zagotavljali delovanje civilne administracije. Na področju civilne zaščite so predvidene operativne zmogljivosti v obliki koordinacijskih skupin (odzivni čas treh do sedmih ur) in v obliki intervencijskih skupin v obsegu do 2000 ljudi (Prezelj v Haček, 2005: 486).

4.3 ZAGOTAVLJANJE VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI

Na zasedanju Evropskega sveta v Kölnu junija 1999 je bil opredeljen splošni cilj o sposobnosti avtonomnega ukrepanja s podporo primerno usposobljenih vojaških sil. Konkretizacija tega cilja in drugih političnih dogovorov je bila dosežena istega leta na helsinškem vrhu, kjer je bil sprejet naslovni cilj za oblikovanje vojaških zmogljivosti (Helsinki Headline Goal). Predvideno je bilo oblikovanje evropskih sil za hitro posredovanje (European Rapid Reaction Force – ERRF) za izvajanje petersberških nalog. V sestavi sil naj bi bilo 15 brigad s 50.000 do 60.000 vojaki, ki bi bili sposobni izvajati operacije do korpusne ravni. Enote bi morale imeti

samostojen sistem poveljevanja, nadzora, zvez in obveščevalne zagotovitve, logistično in bojno podporo ter podporo zračnih in pomorskih sil. Sile morajo biti pripravljene in sposobne za namestitve v 60 dneh, v manjšem obsegu še v krajšem obdobju. Take operacije morajo biti sile zmožne izvajati vsaj leto dni. Zaradi tega morajo imeti tudi dodatne sile v nižji stopnji pripravljenosti za potrebe nadomestitve angažiranih sil. Znotraj nabora sil pa morajo razpolagati tudi z manjšimi zmogljivostmi v visoki stopnji pripravljenosti, ki so zmožne hitrega odziva. Sposobnost ukrepanja naj bi sile dosegle do leta 2003. Nabor sil (Helsinki force catalogue) je obsegal 100.000 vojakov, 400 bojnih letal ter 100 bojnih in drugih ladij. Te sile so države dale na razpolago, a so bile to le sile na papirju in so se v veliki meri pokrivalo s silami, ki so jih države članice zaveznitva prijavile tudi za potrebe Nata (Maraš 2007: 119–123).

4.3.1 NAČRTOVANJE VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI

Načrtovanje vojaških zmogljivosti za doseganje ciljev je pomembna sestavina evropske varnostne in obrambne politike, ki doživlja enako hiter napredek in se sooča s spremembami in izzivi, ki narekujejo stalno prilagajanje. Načrtovanje zmogljivosti poteka dogovorjeno, vendar ni klišejsko ali rutinsko, usmerjeno je v ambicije za doseganje globalnega cilja.

V letu 2004 so postali načrti EU po razvoju vojaških zmogljivosti EU še bolj ambiciozni. V skladu z dokumentom Headline Goal 2010 naj bi se bila EU sposobna do leta 2010 hitro in ustrezno odzivati na krize po vsem svetu in pri tem izvajati celoten spekter operacij kriznega upravljanja: humanitarne in reševalne akcije, operacije v podporo miru, bojne naloge vključno z nalogami zagotavljanja miru, operacije razorožitve, podporo tretjim državam v boju proti terorizmu ter preventivne operacije za preprečevanje izbruha kriz. Glede vojaških zmogljivosti so si države članice EU spomladi 2004 določile nov globalni cilj 2010, ki odraža tako razvoj strateškega okolja in tehnologije kot tudi izkušnje, pridobljene v misijah EU. Interoperabilnost, razporejanje in trajnost so ključni elementi novega globalnega cilja 2010.

Dokument predvideva naslednje dejavnosti (Grizold 2005: 67):

- do konca leta 2004 določiti raven ambicij in vojaških zahtev za obdobje do leta 2010;

- v letu 2005 končati katalog zahtev 2005 (Requirement Catalogue 2005) ter začeti proces ocenjevanja zmogljivosti prispevkov držav članic EU, ki bodo v prvi polovici leta 2006 zaprosene, da ponudijo svoje prispevke na podlagi kataloga zahtev 2005;
- do konca leta 2005 pripraviti katalog sil (Force Catalogue), ki bo prikazal sredstva in sile, ki jih bodo države članice dale na voljo za operacije evropske varnostne in obrambne politike (EVOP), in pripraviti katalog napredka (Progress Catalogue);
- začetek procesa vrednotenja zmogljivosti prispevkov držav članic po letu 2005.

Katalog zahtev bo služil kot podlaga prihodnjim dejavnostim EU na področju razvoja vojaških zmogljivosti. Katalog vključuje spisek potrebnih vojaških zmogljivosti, ki jih bo EU uporabila v različnih vrstah mirovnih operacij. Katalog ne obsega samo seznama potrebnih sil, ampak so v njem navedeni tudi kvalitativni kriteriji, kot so oprema, usposobljenost, pripravljenost in standardni kriteriji za oblikovanje enot²³.

Za doseg napredka pri razvoju evropskih vojaških zmogljivosti se oblikujejo Projektne skupine za razvoj vojaških zmogljivosti (European Capability Action Plan – ECAP). Oblikovanih je bilo 14 projektnih skupin, ki predstavljajo nadaljevanje procesa Akcijskega načrta za evropske zmogljivosti (Schmitt, 2005). V projektnih skupinah prostovoljno sodelujejo države članice EU, ki želijo doseči napredek na področju vojaške oborožitve, opreme, interoperabilnosti, poveljniških zmogljivostih itd. Delo skupin se sprotno ocenjuje in preverja²⁴. V skladu z medsebojnim partnerstvom in transparentnostjo med EU in Natom je Nato informiran o dejavnostih projektnih skupin ECAP.

Globalni cilj 2010 pomeni pomemben premik v smeri izboljšanja zmogljivosti za hiter odziv. Eden izmed ciljev EVOP je hitro reagiranje na pojav groženj v okolju, za kar mora imeti EU zadostne sile v visoki stopnji pripravljenosti. Politično odločitev o izvedbi operacije naj bi bili sposobni sprejeti v petih dnevih, potem ko Svet EU sprejme koncept kriznega upravljanja. Deset dni po sprejetju odločitve naj bi enote že začele delovati na območju operacije. Taka odzivnost naj bi EU omogočila preventivno delovanje, preden

²³ Katalog zahtev je bil predstavljen na novembrskem (2005) zasedanju Sveta za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC), ki se ga udeležujejo tudi obrambni ministri držav članic EU. Na podlagi Kataloga zahtev so bile države članice v prvi polovici leta 2006 zaprosene, da ponudijo svoje prispevke.

²⁴ V času luksemburškega predsedstva je bila izvedena ocena njihovega dela v luči Globalnega cilja 2010 (Headline Goal 2010). Na podlagi opravljene analize je večina projektnih skupin (dotakanje goriva v zraku, reševanje in iskanje, ISTAR, saniteta, RKB, del skupine Poveljstvo, strateški pomorski transport, brezpilotna letala, vesoljske zmogljivosti) prešla pod okrilje Evropske obrambne agencije (European Defence Agency, EDA), ena skupina je končala svoje delo (interoperabilnost v humanitarnih in evakuacijskih operacijah), nekaj pa se jih je preoblikovalo v ekspertne skupine (specialne enote, helikopterja, del skupine Poveljstvo, ki se nanaša na CIS, strateški zračni transport, taktična balistična obramba).

krize eskalirajo do večjih razsežnosti. Odločitev o izboljšanju zmogljivosti za hiter odziv so članice EU operacionalizirale v konceptu bojnih skupin EU, ki bodo izvajale vse petersberške naloge, vključno z bojnimi nalogami, namenjene pa bodo za izvajanje operacij pod vodstvom EU, OZN in drugih regionalnih organizacij ali v okviru koalicij. Vsaka naj bi štela okoli 1500 pripadnikov in bila podprta z ustrezno bojno podporo in logistiko. Bojna skupina EU (EUBG – EU Battle Group) naj bi bila sposobna izvesti avtonomno operacijo manjšega obsega v začetni fazi večje operacije. Sposobna naj bi jo bila izvajati od trideset do največ sto dvajset dni. Skupine naj bi dosegle polno operativno zmogljivost do leta 2007, ko naj bi bila EU zmožna izvajati dve operaciji s silami velikosti bojne skupine hkrati.

4.3.2 TEŽAVE ČLANIC PRI ZAGOTAVLJANJU VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI

Države so se o prispevanju vojaških zmogljivosti, opredeljenih v Helsinki Headline Goal, hitro dogovorile na letnih konferencah, težave so nastopile pri kakovosti ponujenih sil, saj je treba predvsem uvesti izboljšave v zvezi z mobilnostjo, uporabnostjo, samozadostnostjo, razpoložljivostjo in povežljivostjo. Popolnjevanje vojaških zmogljivosti ni potekalo po načrtih, zato so se predstavniki držav članic EU novembra 2000 sestali v Bruslju na konferenci za povečanje zmogljivosti in tam sprejeli odločitev, da bodo na podlagi politično zastavljenega cilja v Helsinkih oblikovali helsinški katalog zmogljivosti (Helsinki Headline goal Catalogue – HHC). Katalog zajema vse zmogljivosti posameznih držav članic, ki so jih te že ponudile za namen uresničitve cilja in so primerljive z velikostjo oboroženih sil posamezne članice. Temu je junija 2001 sledil razvojni katalog, v katerem so natančno opredeljene zmogljivosti, ki jih je še treba razviti, ter določene razlike med obstoječimi in potrebnimi zmogljivosti.

Novembra istega leta je sledila konferenca za izboljšanje zmogljivosti in februarja 2002 je bil oblikovan Akcijski načrt za evropske zmogljivosti (ECAP), kjer so predstavili pomanjkljivosti na področju vodenja in poveljevanja, na obveščevalnem področju in področju zagotavljanja strateškega, pomorskega in zračnega transporta. Na področju raziskovanja in razvoja se, na podlagi sprejetega načrta, vsaka država na nacionalni ravni prostovoljno odloči, ali je pripravljena Uniji ponuditi kakršne koli lastne dosežke za okrepitev skupnih evropskih vojaških zmogljivosti. Vsi sodelujoči so se strinjali, da bi z uporabo racionalnejših individualnih obrambnih naporov držav članic EU in s povečano

stopnjo sinergije med nacionalnimi in mednarodnimi projekti lažje dosegli zastavljeni cilj povečanja evropskih vojaških zmogljivosti. Akcijski načrt, ki se bo izvajal v duhu transparentnosti, je hkrati mišljen tudi kot spodbuda za uresničitev ciljev, zastavljenih v Helsinkih. Kljub mnenjem o uspešnosti akcijskega načrta in kljub vsem prizadevanjem helsinški naslovni cilj ni bil dosežen v letu 2003.

Istega leta so predstavili mehanizem za razvoj zmogljivosti (Capability development mechanism – CDM), ki vsebuje orodja za stalen in natančen razvoj ter omogoča nadzor nad uresničevanjem in razvojem projekta evropskih vojaških zmogljivosti. Mehanizem za razvoj zmogljivosti ureja:

- določanje vojaških potreb in ponudbo prispevkov držav članic;
- vrednotenje prispevkov držav članic in ocenjevanje napredka pri doseganju zadanih zmogljivosti;
- odpravljanje pomanjkljivosti, v prihodnosti z znatno vlogo agencije EDA;²⁵
- okvir za sodelovanje z zvezo Nato na področju izboljšanja zmogljivosti.

Mehanizem je zasnovan na dveh temeljnih načelih, na avtonomnosti odločanja EU in na prostovoljnosti prispevkov zmogljivosti držav članic. Vojaški odbor ima nalogo, da podrobno opredeli vojaške zahteve za doseganje ciljev zmogljivosti. V ta namen ima delovno skupino za doseganje globalnega cilja. Svet EU se vsakih šest mesecev seznanja s poročilom o napredku.

Za pospešitev doseganja zmogljivosti in postopnega oblikovanja enotnega evropskega obrambnega trga je Svet EU leta 2004 ustanovil Evropsko obrambno agencijo EDA. Njena osnovna vloga je, da uskladi, optimira in harmonizira za čim daljše prihodnje časovno obdobje različne vidike²⁶ nacionalnih oborožitvenih politik za doseg usklajenega razvoja zmogljivosti, ki bo omogočil izpolnjevanje zahtev evropske varnostne in obrambne politike.

Proces razvoja zmogljivosti je pravzaprav proces načrtovanja sil, kot ga poznajo evropske oborožene sile in zveza Nato, prilagojen potrebam EU. Gre za ponavljajoč proces, ki naj bi načeloma trajal dve leti. Ena bistvenih vsebinskih razlik glede na načrtovanje sil v Natu je

---

²⁵ CDM je bil sprejet leto dni pred ustanovitvijo agencije EDA.

²⁶ Operativnega, tehnološko-industrijskega in proračunskega.

ta, da v EU načrtovanje poteka samo za operacije kriznega odzivanja v tretjih državah, ne pa tudi za potrebe kolektivne obrambe. V procesu razvoja zmogljivosti nastane več temeljnih izdelkov. Na podlagi izdelanih scenarijev in možnih vojaških odgovorov nastane katalog zahtev (Requirements Catalogue). V njem so opredeljene zahtevane zmogljivosti, ki omogočajo uspešno izvajanje EVOP v kriznih razmerah. Obrambni vprašalnik EU (Headline Goal Questionnaire) prejmejo države članice. V odgovoru ponudijo svoje zmogljivosti za izpolnitev zahtev iz kataloga. Prispevki članic se združijo v katalog sil (Force Catalogue). Iz njega so razvidni primanjkljaji, pa tudi podvajanja zmogljivosti. Ko se prispevki obdelajo, pride na vrsto katalog napredka (Progress Catalogue). Služi kot osnova za analizo zmogljivosti EU v doseganju ravni ambicij ter odpravo vrzeli in pomanjkljivosti.

Kljub velikim težavam in nesorazmerjem EU napreduje pri razvijanju novih in obstoječih zmogljivosti civilnega in vojaškega kriznega upravljanja, ki se lahko hitro odzovejo na nastajajoči konflikt. Posebna pozornost se posveča možnosti učinkovitejšega združevanja različnih instrumentov, ki so na razpolago EU pri odzivanju na potencialne ali dejanske krizne razmere. Kjer je to primerno, EU prav tako skrbi za zagotavljanje doslednosti z dejavnostmi drugih akterjev, s katerimi namerava sodelovati na mednarodni ravni na področju kriznega upravljanja.

4.3.3 PRISPEVEK SLOVENSKE VOJSKE PRI ZAGOTAVLJANJU SKUPNIH VOJAŠKIH ZMOGLJIVOSTI

Od 1. maja 2004 Slovenija kot članica Evropske unije dejavno sodeluje pri nastajanju in oblikovanju evropske varnostne in obrambne politike. S tem se je okrepila njena navzočnost in aktivnost na varnostnem, vojaškem in obrambnem področju. Slovenija podpira razvoj EVOP z namenom čim učinkovitejše izrabe obstoječih zmogljivosti ter sodelovanje z drugimi mednarodnimi organizacijami (OZN, OVSE) pri načrtovanju in izvajanju operacij kriznega upravljanja (Jazbec, 2006: 8/2).

Slovenska vojska je že pred vstopom Slovenije v EU s svojimi zmogljivostmi sodelovala v različnih operacijah, ki jih je EU izvajala samostojno ali v sodelovanju z Natom. Z začetkom polnopravnega članstva pa je SV sprejela obveznosti sodelovanja v poveljniških

strukturah, raznih delovnih telesih in pri zagotavljanju vojaških zmogljivostih za uresničevanje temeljnih ciljev. Vojaško predstavništvo SV pri EU predstavljajo pripadniki SV, ki so člani različnih odborov in delovnih teles. Aktivno sodelujejo in soodločajo pri vseh pomembnih odločitvah. Delujejo na zasedanjih Političnega in varnostnega odbora, Vojaškega odbora (delovna skupina za doseganje temeljnega cilja) in Vojaškega štaba. Občasno sodelujejo na usklajevalnih sestankih Nato – EU ter na delavnicah in delovnih sestankih za pripravo vaj, operacij in gradiv strokovnih področij. Pomembna so njihova formalna in neformalna srečanja s predstavniki Odbora za obrambo parlamenta EU ter drugih pomembnih odborov in teles.

Na področju načrtovanja SV sodeluje v projektnih skupinah Akcijskega načrta za evropske zmogljivosti (ECAP). Kot primer lahko navedem, da je v letu 2005 sodelovala v okviru projektne skupine ISTAR (Intelligence, Surveillance and Target), poveljniške zmogljivosti (HQ) in v skupini RKB (NBC). Slovenija se zavzema za usklajevanje ciljev in prioritet projektnih skupin ECAP z Natovimi projektnimi skupinami, saj je interes SV, da se izogne nepotrebemu podvajanju sredstev in kadrov. Vključevanje Slovenske vojske v projektne skupine ECAP pomeni dvig kvalitete sodelovanja s strukturami in zmogljivostmi EU.

Ena glavnih prioritet je že vseskozi tudi nadaljnji razvoj vojaških zmogljivosti EU v procesu temeljnega cilja (Headline Goal) in mehanizma za razvoj zmogljivosti, ki pomeni podlago za skupno načrtovanje zmogljivosti. V Vojaškem odboru deluje skupina za doseganje globalnega cilja, ki nima stalnega predsedujočega, ampak ji predseduje vedno član iz trenutno predsedujoče članice Unije. Slovenija bo predsedovala EU v letu 2008. Zaradi tega bodo tudi obveznosti SV veliko večje. V priprave na predsedovanje je vključena tudi SV kot nosilka ali sodelujoča pri izvedbi posameznih dejavnosti.

Na področju vojaškega kriznega upravljanja je posebna pozornost namenjena uspešnemu izvajanju vojaške operacije EU Althea v BiH, ki poteka od decembra 2004 in predstavlja največjo operacijo kriznega upravljanja EU z uporabo sredstev in zmogljivosti zveze Nato. Prispevek SV v operaciji Althea se z leti spreminja in upada z zmanjševanjem celotne misije. Na začetku misije je SV prispevala dva voda vojaške policije, v letu 2005 pa je bil prispevek največji, saj se je okrepil z eno motorizirano četo, medicinsko enoto ROLE 1 ter nacionalnim podpornim elementom (NPE) in nacionalnim obveščevalnim centrom (NOC).

Z varnostnopolitičnega vidika sta za Slovenijo stabilnost in razvoj Zahodnega Balkana izredno pomembna, zato je uspešno izvajanje operacije v posebnem interesu Slovenije.

Pripadniki SV sodelujejo v operaciji OZN in EU v Sudanu (Darfur). Na področju regionalnega sodelovanja SV dejavno sodeluje v pobudi za sodelovanje srednjeevropskih držav v podporo miru (CENCOOP), silah za hitro posredovanje OZN (SHIRBRIG), pobudi za sodelovanje obrambnih ministrstev JV Evrope (SEDM), paktu stabilnosti in rasti za JV Evropo ter v regionalnem centru za pomoč pri verifikaciji in uveljavljanju nadzora nad oborožitvijo (RACVIAC) (Slovenska vojska, www.mors.si/).

Prednostno področje dela je povezano z razvojem sil EU za hitro posredovanje in s tem povezanim vzpostavljanjem bojnih skupin EU. Slovenija skupaj z Italijo in Madžarsko oblikuje večnacionalno bojno skupino, ki bo v letu 2007 dosegla popolno operativno sposobnost in bo prevzela naloge v pripravljenosti v drugi šestmesečni rotaciji od 1. julija 2007. Slovenija je podprla pobudo EU o razvoju bojnih skupin EU in je na konferenci o vojaških zmogljivostih napovedala sodelovanje v bojni skupini skupaj z Madžarsko in Italijo. Slovenija bo v bojno skupino prispevala motorizirano četo z nacionalnim podpornim elementom za bojevanje, v skupni moči 128 vojakov, podčastnikov in častnikov. To ne vključuje osebja, ki bo sodelovalo v poveljstvu bojne skupine in v logističnem elementu, zato bo skupna udeležba pripadnikov SV v večnacionalni bojni skupini narasla na približno 180 pripadnikov.

5 SODELOVANJE EU – NATO IN SMERI RAZVOJA NA VOJAŠKEM PODROČJU

EU svojo obrambno in varnostno politiko šele vzpostavlja, medtem ko kolektivni sistem zagotavljanja varnosti v zvezi Nato učinkovito deluje že več kot petdeset let. Voditelji EU poudarjajo, da Nato še naprej ostaja temelj kolektivne obrambe svojih članic in da bo še naprej igral pomembno vlogo pri obvladovanju kriznih razmer.

EU in Nato sta se s skupno deklaracijo EU – Nato 16. decembra 2002 na vrhu EU v Kopenhagnu odločila za sodelovanje, zato ker podvajanje zmogljivosti in sredstev ni

smiselno, hkrati pa je sodelovanje tudi cenejše. Nato v okviru deklaracije daje EU dostop do načrtovalnih zmogljivosti zaveznitva. Zagotavljal bo kolektivno obrambo svojim članicam ter po potrebi tudi vojaško podporo (npr. sile Nata za hitro posredovanje), EU pa bo poleg obstoječih orodij nevojaškega značaja razvijala tudi vojaške zmogljivosti ter samostojno ali skupaj z zvezo Nato vodila operacije za zagotovitev ali ohranitev miru in stabilnosti v Evropi (npr. Evropske sile za hitro posredovanje). EU torej nima namena v okviru evropske obrambne in varnostne politike vzpostavljati vzporedni sistem že delujočemu sistemu zveze Nato. Večina članic EU je namreč tudi članic zveze Nato. Države članice EU nimajo namena graditi še en tak sistem, temveč skupaj z zvezo Nato iščejo področja skupnega sodelovanja. Cilj doseganja pristnega partnerstva med obema organizacijama je predvsem obvladovanje kriznih razmer.

Odnose med Natom in EU ureja sporazum Berlin Plus, ki je skrajšan naslov za obsežen sklop sporazumov med Natom in Evropsko unijo. Berlin Plus pomeni osnovo za praktično delo med EU in Natom. S tem je v operacijah obvladovanja kriznih razmer pod vodstvom EU omogočena uporaba Natove načrtovalne podpore ali Natovih sredstev in zmogljivosti za izvajanje vseh vrst operacije. Sinergija med EU in zvezo Nato je najopaznejša v naši neposredni bližini, v Bosni in Hercegovini, kjer je EU postopoma prevzela vodenje mirovne misije Althea, ki zagotavlja stabilnost v tem delu Evrope.

Evropska unija je v zadnjih desetih letih napravila opazen napredek na varnostnem in obrambnem področju. Če je bila prej v veliki meri odvisna od zveze Nato, se lahko danes že vprašamo, kaj lahko EU stori za Nato. Pomembno je vedeti, da odločanje v EU na področju varnosti in obrambe poteka s konsenzom. Evropska unija ima vitkejšo vojaško in politično vojaško kadrovske strukturo, saj se lahko pri načrtovanju in drugih štabnih nalogah nasloni na zmogljivosti zveze Nato. Evropska unija ima v nasprotju z Natom na voljo širok spekter civilnih sredstev, ki so bistvenega pomena za vsako operacijo izgradnje države. V vsaki vojaški misiji pod vodstvom Nata bodo vse pomembnejše civilne funkcije neizogibno morale pripasti Evropski uniji, njenim državam članicam, Kanadi in Združenim državam, kot se je to že zgodilo v Afganistanu, Bosni in Hercegovini ter na Kosovu. Če torej Nato ne bo razvil lastnih zmogljivosti za napotitev in usposabljanje policije, spodbujanje razvoja civilne družbe, spodbujanje gospodarskega razvoja in izvajanje še vrste drugih civilnih nalog, bistvenih za uspeh misije, mora vzpostaviti zanesljivejše dogovore z Evropsko unijo, Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi, Združenimi

državami in Združenimi narodi ter tako zagotoviti, da bodo druge države in organizacije prispevale ta sredstva za podporo prihodnjih vojaških operacij pod vodstvom Nata. Zavezništvu predvsem primanjkuje usposobljenih in dobro opremljenih enot, ki bi bile pripravljene izvajati misije za ohranjanje miru, boj proti upornikom, teroristom in narkotikom. V prihodnje bo oblikovanje, napotitev, vzdrževanje in usmerjanje takih sil Natova prednostna naloga.

5.1 BOJNE SKUPINE EVROPSKE UNIJE (EUBG)

Vojaški koncept oblikovanja bojnih skupin je sprejel Vojaški odbor na zasedanju 3. marca 2004. Izhajal je iz potreb, ki so nastale na podlagi ciljev SZVP, da se v EU zagotovijo kapacitete za kredibilno vojaško silo, ki bo sposobna samostojno vojaško delovati. Koncept bojnih skupin je bil potrjen na zasedanju Sveta za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC) junija 2004. Koncept je izraz evropske varnostne strategije ter razvoja evropskega strateškega okolja in se opira na izkušnje, pridobljene v vodenih operacijah EU. Bojne skupine EU bodo lahko izvajale vse petersberške naloge, vključno z bojnimi nalogami. Namenjene bodo za izvajanje operacij pod vodstvom EU, Organizacije Združenih narodov (OZN), drugih regionalnih organizacij ali v okviru koalicij voljnih (CONOPS: 2006).

5.1.1 KONCEPT DELOVANJA IN SPLOŠNE ZMOGLJIVOSTI

Model pri oblikovanju sestave bojnih skupin EU temelji na načelu vodilne države in nišne zmogljivosti drugih držav oziroma na načelu večnacionalne formacije. Končna odločitev o uporabi sil in sredstev za določeno operacijo kriznega upravljanja EU je v pristojnosti držav članic EU. Terminski načrt bojnih skupin EU je predvidel, da morajo biti v prvi polovici leta 2005 pripravljene standardi in kriteriji, opredeljen način poveljevanja in nadzora, določen koncept usposabljanja in certificiranja, pripravljen koncept logistične podpore, pripravljena študija o strateški mobilnosti ter določeno število bojnih skupin za stalno pripravljenost in delovanje. V pripravi je tudi dokument o delovanju EUBG v okviru sodelovanja med EU in OZN na področju kriznega upravljanja. Med EU in OZN gre namreč za dva različna koncepta delovanja. Predvsem je treba jasno določiti vprašanje strateških rezerv. Razmejiti je treba strateške, operativne in taktične rezerve, s ciljem

izogniti se morebitnemu podvajanju z bojnimi enotami, ki sodelujejo z OZN. Doseči je treba dogovor, kako lahko EU s svojimi EUBG pomaga v mirovnih operacijah OZN.

Koncept bojnih skupin zagotavlja:

- minimalno vojaško učinkovitost, kredibilnost hitrega razvoja povezanega paketa sil, ki so sposobne izvajati samostojne operacije ali zagotavljati začetno fazo večje operacije;
- osnova je bataljonska formacija, v kateri so združeni rodovi (combiend arms), okrepljeni z bojno podporo (CS) in elementi zagotovitve bojne podpore (CSS);
- osnova je večnacionalnost na osnovi vodilne države ali mednarodne koalicije držav ter na osnovi interoperabilnosti in učinkovitosti (Maraš 2007: 119–123).

Koncept bojnih skupin predvideva oblikovanje in zmogljivosti:

- več bojnih skupin (vsaka po 1500 vojakov) moči bataljona z ustreznimi elementi zračnih in pomorskih sil ter s potrebnimi podpornimi zmogljivostmi;
- zmožnost v 15 dneh od sprejetja politične odločitve bojno posredovati na kriznih področjih v oddaljenosti do 6000 km od Bruslja za čas do 30 dni;
- jasen, učinkovit in interoperabilen sistem poveljevanja;
- premestljivo poveljstvo sil (FHQ), sposobno voditi združene operacije;
- učinkovit, vzdržljiv in interoperabilen komunikacijsko informacijski sistem (CIS);
- podporo za bojna delovanja in elemente za zagotovitev delovanja;
- robustno logistično strukturo poveljevanja in kontrole (C2, Command and Control) s primerno organiziranostjo in s pristojnostjo nadzora;
- začetna operativna sposobnost prvih bojnih skupin v letu 2005;
- končna operativna sposobnost bojnih skupin je določena za leto 2007 (CONOPS: 2006).

Predvideno je tudi formiranje kapacitet za strateški prevoz (koordinacija sredstev že v letu 2005), s polno zmogljivostjo strateških kapacitet na morju, kopnem in v zraku do leta 2010. V letu 2008 pa je predvidena zagotovitev letalonosilke s potrebnih spremstvom in letalskim polkom.

Možni scenariji predvidevajo uporabo več oblik delovanja: preprečevanje konfliktov, razdvojitev sprtih strani s silo, stabilizacijo in obnovo ter vojaški nasvet tretjim državam, izvajanje evakuacij, pomoč v primeru humanitarnih katastrof. Predvsem izvedba zadnjih

dveh scenarijev zahteva sile v visoki stopnji pripravljenosti. Možna pa je tudi uporaba bataljonske skupine kot osnove za začetek izvajanja posamezne operacije, do formiranja potrebnih sil za izvajanje celovitih ukrepov kriznega upravljanja (ESDP Newsletter 2007: 3).

Za uspešno delovanje bataljonske bojne skupine je treba zagotoviti temeljito usposabljanje, temelječe na uporabi skupnih standardov in preverjanju usposobljenosti. Standarde in kriterije določajo države članice. Osnova za njihovo določanje je potreba po usklajenem delovanju med posameznimi deli ter upoštevanje večnacionalnega značaja enote. Za usposobljenost in upoštevanje kriterijev je odgovorna vsaka država zase, ob nadzoru, ki ga izvaja vojaški štab EU. Za vsako posamezno operacijo država pošiljateljica zagotavlja usposobljenost enot, medtem ko ima poveljnik operacije (Operation Commander), ki je določen za vsako operacijo posebej, pravico vzpostavljanja strukture sistema poveljevanja in kontrol (nadzora).

5.1.2 STRUKTURA SIL, ZMOGLJIVOSTI

Za bataljonsko bojno skupino ni predvidena stalna struktura. Struktura je odvisna od držav članic, od njihovih zmoglosti za oblikovanje prispevkov, zato so lahko v njeni sestavi tako gorske kot amfibijske sile. O zmogljivostih, ki jih bodo članice dale na razpolago, se odloča v okviru koordinacijske konference (EUMS – chaired Battelgroup Coordination Conferences – BGCC), ki jo organizira Vojaški štab vsakih šest mesecev, pri čemer načrtuje za obdobje naslednjih petih let. Določena so tudi poveljstva, ki zagotavljajo delovanje Poveljstva operacije (Operation Headquarter) v primeru potrebe.

Proces nabora sil ima dva sklopa. Prvega predstavljajo ponudbe držav članic, ki ponujajo bojne skupine za določen čas, drugi sklop predstavlja mehanizem koordiniranja EU, ki mora zagotoviti, da bo določeno število bojnih skupin vedno na razpolago. Konference o vojaških zmogljivostih (Military Capability Commitements Conferences – MCCC) bodo natančno določale razpoložljivost bojnih skupin ter njihovo začetno in končno operativno sposobnost. Na prvi konferenci o vojaških zmogljivosti (Bruselj, 22. novembra 2004) so države članice uradno napovedale ustanovitev 13 bojnih skupin, Grčija, Litva, Ciper in Francija so ponudile tudi svoje nišne zmogljivosti. V prvi polovici leta 2005 sta že bili

ponujeni in razpoložljivi bojni skupini Velike Britanije in Francije, v drugi polovici leta pa je bila v pripravljenosti tudi bojna skupina Italije. V prvi polovici leta 2006 sta bili v pripravljenosti dve bojni skupini, in sicer nemška skupaj s francosko in španska skupaj z italijansko. V drugi polovici leta 2006 pa je bila v pripravljenosti bojna skupina Francije skupaj z bojno skupino Nemčije (Maraš 2007: 119–23).

Slika št. 5.1: Sistem doseganja končnih operativnih zmogljivosti, rotacij in pripravljenosti UEBG

IOC	I / 2005	II / 2005	I / 2006	II / 2006
	FRA GBR	ITA	ITA DEU ESP GRC PRT	FRA + DEU BEL
FOC	I / 2007	II / 2007	I / 2008	II / 2008
	DEU FRA NLD FIN	ITA GRC HUN CYP SVN ROU BGR	SWE ESP FIN DEU EST FRA NOR PRT Non - EU	DEU GBR FRA BEL LUX ESP
FOC	I / 2009	II / 2009	I / 2010	II / 2010
	ITA ? ESP GRC PRT	CZE FRA SVK BEL	POL GBR DEU NLD SVK LVA LTU	ITA ? ROU TUR Non - EU

Vir: Zore, Ivan (2007): Predstavitev koncepta MLF EUBG. Poveljniško štabna šola Slovenske vojske, Poljče 2007.

Formatted: Bullets and Numbering

Ambicije za vzdržljivost 30 dni za začetne operacije zahteva, da je EU sposobna usklajeno premakniti enote in material v območje delovanja. Bojna skupina mora imeti logistične sposobnosti za upravljanje z materialom in oskrbnimi sredstvi za čas trajanja operacije. Tabela v nadaljevanju, ki prikazuje parametre, potrebne za zagotovitev delovanja, temelji na izračunih ameriške vojske²⁷ glede na zahtevane potrebe po vzdržljivosti in transportnih kapacitetah. Kapacitete, ki so potrebne za transport moštva in materiala, so opredeljene kot zračni (Airlift) in pomorski (Sealift) transport.

²⁷ US Field Manual 55–15.

Tabela 5.2: Zahteve za zeleno vzdržljivost EUBG

Klasifikacija	Sredstvo	Kg/oseba/dan	Teža(T)/BG/30dni
klasa I	voda; hrana	3,2; 50	144; 2250
klasa II	obleka, individualna	1,4	63
klasa III	goriva, olja in maziva	0,23	10,3
klasa IV	konstrukcije	3,8	171
klasa V	strelivo	–	100
klasa VI	osebne zahteve	1,5	67,5
klasa VII	vozila in oborožitveni sistemi	–	650 162 114
klasa VIII	sanitetna sredstva	0,3	13,5
klasa IX	rezervni deli	–	30
Skupaj			5156

Vir: EU Battlegroups (2005: 32)

Glavne zračne sile za zagotovitev strateškega transporta so predvidene kot nacionalni prispevki za zagotovitev strateškega zračnega prevoza v obsegu 150 C-160 Transall (16 ton nosilnosti, 1800 km doleta) in 140 C130 Hercules (120–150 ton nosilnosti, 5000 km doleta). Na osnovi Berlin plus pa so na razpolago še transportne kapacitete ZDA, C-5 Galaxy (120 ton nosilnosti in 5200 km doleta) ali C-17 Globemaster (78 ton nosilnosti in 5000 km doleta). Te alternativne rešitve zmanjšujejo potrebe, ki izhajajo iz zahtevanih kapacitet EU, ker dogovorjena dobava Airbusa A400M ne bo mogoča pred letom 2008, načrtovanih 80 do 200 takih plovil pa ne bo dobavljenih pred letom 2020. Tako bo strateški Airlift EU v prihodnosti moral še zmeraj temeljiti na ad hoc rešitvah, ki bodo temeljile na ameriških, ruskih ali ukrajinskih transportnih kapacitetah (Kerttunen in drugi 2005: 32–34).

Tudi pomorske kapacitete za strateški Sealift so podobno zahtevne in težko uresničljive kot zračne. Zahteve so po specifičnih plovilih in pristaniščih oziroma primernih obalah za

prevoz enot in materiala od pristanišč do območja operacije. Transportne zahteve so kategorizirane kot suhe cargo ladje (Ro/Ro)²⁸ za transport opreme in oskrbnih sredstev, tankerji za gorivo, olja in maziva ter ladje za prevoz osebja in za sanitetne potrebe. V zahtevah za potrebe ene EUBG je ena Ro/Ro ladja namenjena za jedro bataljona z elementi bojne podpore, druga pa za elemente zagotovitve bojnega delovanja ter oskrbni in dodatni material. V primeru amfibijskega delovanja bo treba zagotoviti 6 amfibijskih plovil. Glavni problem za države članice ni zagotovitev teh plovil, ampak pripravljenost ladij in njihovih posadk za pripravo in natovarjanje bojne skupine z vsemi pripadajočimi elementi. Vse to podaljšuje čas pripravljenosti bojne skupine za razmestitev v območje delovanja (ibidem).

5.1.3 RAVNI ODLOČANJA IN POVELJEVANJA

Koncept bataljonskih bojnih skupin zagotavlja EU orodje za izvajanje vojaških ukrepov v kratkem času, kar omogoča, da je politika EU bolj skladna, kreativna in temelječa na določenih zmogljivostih, saj ima EU z njo zagotovljene sile za hitro posredovanje. Hkrati je to tudi osnova za dolgoročni razvoj oboroženih sil držav članic za zagotavljanje zmogljivosti za dolgoročnejša delovanja. Za politiko hitrega odgovora se uspešno razvija proces hitrejšega sprejemanja odločitev. Kratek čas pripravljenosti za delovanje, ki znaša 15 dni po sprejetju odločitve, zahteva hiter in učinkovit sistem sprejemanja odločitev, ki temelji na vnaprejšnjem načrtovanju (advance planning) in je osnova za načrtovanje v času krize (crises response planning). Treba je zagotoviti skladnost in sočasnost sistema načrtovanja na ravni EU in sistemov sprejemanja odločitev v vseh državah članicah. Le tako je mogoče zagotoviti učinkovito ukrepanje in delovanje. To hkrati, ob konceptu bataljonskih bojnih skupin, spodbuja večje sodelovanje med državami članicami.

Ravni odločanja so štiri: političnostrateška, vojaškostrateška, operativna in taktična (Maraš 2007: 119–123).

- Političnostrateška raven sprejema odločitve ter usmerja in nadzoruje delovanje pri spremljanju razmer, načrtovanju in izvajanju operacij.
- Vojaškostrateška raven izvaja strateške politične in vojaške odločitve. Sodeluje z drugimi organizacijami in vladami pri sprejemanju statusa sil (Status of Force

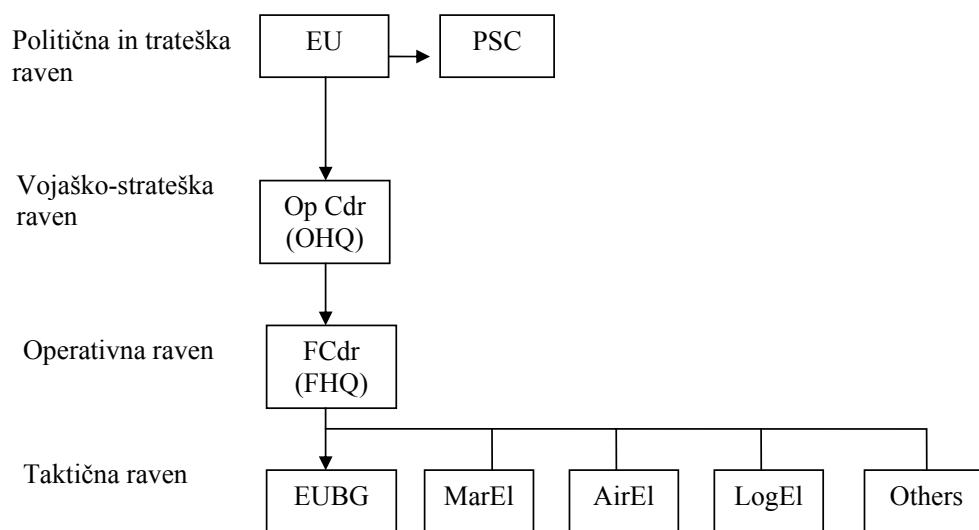
---

²⁸ Ro/Ro ladja pluje s hitrostjo 20 vozlov, tanker pluje s hitrostjo 12 vozlov, kar pomeni, da če se strateški Sealift izvaja na razdaljo 4000 km (2100 navtičnih milj), bi za premik potrebovali 8 dni.

Agreement – SOFA), pripravi koncepta operacije (CONOPS), načrta delovanja (OPLAN) in pravil delovanja (ROE). Pripravlja zahteve sil (Force Generation), zagotavlja izvidovanje in formiranje predhodnice, premestitev ter sistem poveljevanja in kontrole. Načrtuje in izvaja pa tudi usposabljanje teles EU.

- Operativna raven je zadolžena za operativno načrtovanje in izvajanje načrtov, dodeljevanje in poveljevanje silam po prenosu pooblastil, sodelovanje z mednarodnimi organizacijami, nevladnimi organizacijami ter izvajanje civilno-vojaškega sodelovanja. Organizira in vodi skupna delovanja z nacionalnimi poveljniki, vzpostavlja povezave ter koordinira logistično podporo države gostiteljice prek večnacionalnega združenega logističnega organa (Multinational Joint Logistic Centre – MJLC).
- Taktična raven izvaja OPLAN, nadzoruje področja odgovornosti, zagotavlja lastno logistično podporo, sodeluje s sosedi in lokalnimi organi oblasti ter drugimi subjekti na območju odgovornosti.

Shema št.5.3: Ravni odločanja ter struktura poveljevanja in nadzora (C2-struktura)

Vir: Zore, Ivan (2007): Predstavitev koncepta MLF EUBG, Poveljniško štabna šola Slovenske vojske, Poljče 2007.

Načela vodenja in poveljevanja so enotnost poveljevanja, skupno delovanje, elastičnost. Z vidika poveljevanja in kontrole (C2) obstajata dve obliki za vojaško vodenje v kriznem upravljanju. Kadar Evropska unija vodi operacije z oporo na Nato in koristi Natove zmogljivosti, sta vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi v Monsu (Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE) in namestnik vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Evropi (Deputy Supreme Allied Commander Europe – DSACEUR) predvidena za vodenje operacije (operativni vodja in EU OHQ – Operational Headquarter).

V primeru vodenja operacij brez opore na Natove strukture bo Svet EU imenoval eno poveljstvo (HQ) od ponujenih v helsinškem katalogu sil, ki bo sprejemljivo za članice EU. Edini stalni vojaški komponenti C2-strukture Evropske unije sta Vojaški komite in Vojaški štab EU. Operativna vojaška poveljniška struktura Evropske unije je sestavljena iz nacionalnih ali mednarodnih resursov ali iz Nato.

Da bi bilo izvajanje operacij mogoče, se ob bataljonskih bojnih skupinah na taktični ravni formirajo tudi poveljstva na taktični in operativni ravni. Posamezne države so pri tem ponudile svoje zmogljivosti, da bi omogočile skupno in združeno delovanje. Tako je dano na razpolago skupaj pet nacionalnih poveljstev²⁹ na strateški ravni (Operational Headquarter OHQ), ki ga prispevajo članice (načeloma poveljstva sil), v primeru samostojnega delovanja EU, ter SHAPE kot poveljstvo Nata, v primeru, da se operacije izvajajo v skladu z Berlinom plus. Poveljnika operacije (OpCdr/OHQ) na vojaškostrateški ravni določa Svet EU. Njegove pristojnosti so izdelava operativnih načrtov (CONOPS, SOR, OPLAN). Do popolne ustanovitve EU OHQ, ki se formira v petih dneh, mora delovati operativno jedro. Glavni nalogi operativnega jedra sta naslednji: ustanoviti EU OHQ za ravnanje in vodenje operacij ter izvajati operativno načrtovanje na operativno vojaški ravni. V primeru manjše operacije pa lahko vlogo poveljstva na strateški ravni prevzame tudi Civilno-vojaška celica (CivilianMilitary Cel) v Vojaškem štabu. OHQ je nameščen zunaj območja delovanja, načeloma na mirnodobni lokaciji (Maraš 2007: 119 – 123).

Na operativni ravni lahko poveljujejo (Force Headquarter – FHQ) tri nacionalna poveljstva (Nemčija, Francija in Velika Britanija) ter poveljstvo Evrokorpusa iz sestave sil Nata ali pa

---

²⁹ Nemčija, Francija, Grčija, Italija in Velika Britanija.

eno od poveljstev Skupnih združenih namenskih sil (*Combined Joint Task Force – CJTF*). Za potrebe poveljstev zvrsti (Component Command) ponudijo članice svoja poveljstva, ki se razmestijo na območju delovanja.

5.2 NATOV KONCEPT ODZIVNIH SIL

Nato se je od svoje ustanovitve leta 1948, od podpisa Washingtonske pogodbe, s katero je bil omejen na dejavnosti v Severni Ameriki in Evropi, soočil z novo dimenzijo izzivov in tveganj. Mednarodno varnostno okolje se nenehno razvija in pojavljajo se nove grožnje, ki se po kvaliteti in kvantiteti razlikujejo od konvencionalnih in tradicionalnih izzivov 20. stoletja. Zavedajoč se novih groženj, kot so radikalni fundamentalizem, mednarodni terorizem in transnacionalni organiziran kriminal, so se na washingtonskem vrhu Nata leta 1999 zaveznice dogovorile o novem strateškem konceptu, ki je odražal spremembe v varnostnem okolju po koncu hladne vojne. Praški vrh Nata leta 2002 je ta koncept samo še potrdil. Preoblikovanje je pomenilo premostitev konceptualnih razmišljanj med dvema različnima dobama.

V času hladne vojne se je zavezništvo pripravljalo na pričakovano vojno in se pri tem osredotočalo na veliko število vojakov in veliko ognjeno moč. Grožnjo so predstavljale ogromne konvencionalne in jedrske sile Sovjetske zveze. Današnje sile zavezništva morajo biti prilagodljive in tehnološko visoko razvite, pripravljene na nekonvencionalne in asimetrične grožnje. Novost koncepta predstavlja tudi pripravljenost na premestitev in samooskrbo kjer koli na svetu. Racionalizacija novega koncepta Nata predstavlja reorganizacijo poveljniške strukture, ki je prilagojena novim zahtevam (Revija NATO, pomlad 2004). Nato je formiral nova poveljstva: Poveljstvo zavezniških sil za operacije (Allied Command of Operations – ACO) s sedežem v Monsu, Poveljstvo zavezniških sil za preoblikovanje (Allied Command of Transformation – ACT) s sedežem v Norfolku, v Lizboni pa je ustanovljeno tretje skupno poveljstvo, in sicer Kombinirane skupne namenske sile (Combined Joint Task Forces – CJTF).

Pomembna "novost" Natovih sil je odločitev o ustanovitvi Natovih odzivnih sil (NRF), ki naj bi bile tehnološko visoko razvite, pripravljene za premestitev, interoperabilne in sposobne logistične oskrbe. Vključevale bodo kopenske, pomorske in zračne elemente ter

bodo pripravljene za hiter premik, kamor koli bo potrebno ali bo odločilo najvišje telo odločanja v zavezništvu – Severnoatlantski svet (NAC). Vrhovno poveljstvo zavezniških sil za Evropo (SHAPE) je tako dobilo poslanstvo in nalogo oblikovanja Natovih odzivnih sil, ki bodo zavezništvu omogočale nove vojaške zmogljivosti. Tako bo zavezništvo imelo pomembno vojaško zmogljivost – zmožnost proaktivnega delovanja. To predstavlja pomembno zgodovinsko spremembo v načinu odzivanja zavezništva, ki je v času hladne vojne delovala reaktivno. Takrat je bila določba 5. člena o kolektivni obrambi jasna, obrambni načrti so bili pripravljene vnaprej, številne vojaške enote so bile razmeščene vzdolž meja tedanjih držav članic zavezništva (meja, imenovana železna zavesa). Proaktivnost v novem načinu zavezniškega razmišljanja pa ne pomeni takojšnje uporabe sile, temveč sposobnost preprečevanja konfliktov.

5.2.1 NATOVE REAKCIJSKE SILE – NRF

O oblikovanju reakcijskih sil NRF so se države članice izrekle na vrhunskem zasedanju zavezništva v Pragi (Prague Capability Commitment – PCC). Izgradnja NRF je vodilo celotne transformacije zavezništva, ki iz organizacije, namenjene teritorialni obrambi, prehaja v stanje, ko se bo lahko soočilo s spremenjenimi in aktualnimi grožnjami tudi zunaj svojega območja. Natove reakcijske sile – NRF – so tehnološko napredne, popolnoma povezljive, premične in vzdržljive, vsebujejo kopenski, zračni in pomorski element ter pripravljene delovati hitro, kadar koli je to potrebno po odločitvi Severnoatlantskega sveta (ESDP Newsletter 2007: I/3).

NRF – končne operativne zmogljivosti (Full Operational Capability – FOC) zahtevajo, da so NRF integrirane in popolnoma povezljive kopenske, zračne in pomorske zmogljivosti pod enotnim poveljstvom. Pod taktirko Severnoatlantskega sveta lahko posredujejo kjer koli v svetu z namenom, da se prepreči konflikt ali eskalacija krize. Osnovni sestav enote je: brigadna velikost kopenske komponente, vključujoč enote za specialne operacije, združena mornariška komponenta in letalstvo, sposobno izvesti 200 bojnih poletov dnevno. NRF ima večjo stopnjo pripravljenosti, kot so jo imele Natove sile kadar koli doslej.

NRF so glede na scenarije različnega nameščanja, odvisno od situacije:

- samostojne,
- sposobne hitrega nameščanja/premeščanja,

- začetne sile.

Namen uporabe sil: operacije v podporo boja proti terorizmu, operacije kriznega odzivanja, vključno z operacijami ohranjanja in vsiljevanja miru, izvajanje embarga na morju, kopnem in v prepovedani coni letenja, pomorske blokade, operacije iskanja min na morju, kot začetne sile, reševanje humanitarnih kriz in RKB-nesreč, demonstracija sile ter evakuacija civilnih oseb s kriznih območij. NRF so skupno in združeno urjene ter certificirane sile. So visoko pripravljene, s časom odzivanja od 5 do 30 dni, ter na območju operacije samozadostne do 30 dni. Ohranjajo se na podlagi stalne šestmesečne rotacije. Glede na faze načrtovanja ločimo:

- fazo nacionalne odgovornosti, v kateri država usposobi, pripravi in certificira svojo delegirano enoto,
- fazo skupnega in združenega usposabljanja, priprave in mednarodnega certificiranja,
- fazo pripravljenosti na klic ("Stand by") za premeščanje, kamor koli bo potrebno.

Natove sile in njihove zmogljivosti bodo sposobne takojšnjega posredovanja v krizi s posebnimi hitro premičnimi elementi, ki jim bodo sledile reakcijske sile, sile visoke pripravljenosti in sile nizke pripravljenosti. Koncept predvideva izgradnjo certificiranih sil in poveljstev različnih stopenj pripravljenosti. S stalnim rotiranjem skozi cikle NRF vseh sil, tako elementov nizke kot visoke pripravljenosti, bodo vse Natove sile dosegle stopnjo sposobnosti premeščanja in delovanja v vseh Natovih operacijah.

Doseganje končnih operativnih zmogljivosti je proces, v katerem je NRF od oktobra 2004 do jeseni 2006 iz stanja začetne prišel do končne operativne zmogljivosti, s končnim številčnim stanjem 25.000 pripadnikov v vsaki rotaciji, sestavljeni iz kopenskih, pomorskih in letalskih enot, obsega pa tudi specialne sile. Specialne sile (400 pripadnikov) so lahko samostojne ali pa so del kopenskih, zračnih ali pomorskih sil. V kopenskih silah je v bojnih enotah in enotah za podporo 9500 pripadnikov. Pomorska komponenta, ki vključuje letalonosilko (po potrebi dve) s pripadajočo floto bojnih ladij, podmornic, amfibijskih plovil in drugih podpornih plovil šteje 6500 pripadnikov. Zračna komponenta vključuje 5500 pripadnikov. Tisoč pripadnikov je specialistov za RKB-obrambo. Operativno vodi enoto SHAPE (Allied Command of Operations – ACO). Pod to poveljstvo spadajo nabor sil, standardizacija, certifikacija in vaje. Poveljstvo v Norfolku (Allied Command of Transformation – ACT) ima nalogo razvoja doktrine, koncepta in

vključevanja novih tehnologij. Enote, ki jih države ponudijo v NRF, so certificirane na podlagi visokih zahtev.

Silam NRF poveljuje DJTF HQ (Premestljivo skupno namensko poveljstvo – Deployable Joint Task Force Head Quarter) oziroma glede na načrtovano rotacijo poveljniki matičnih združenih poveljstev sil: JFCHQ “NORTH” Brunssum, JFCHQ “SOUTH” Neapelj, JHQ “WEST” Lizbona. DJTF je nov koncept poveljstva in je orodje v poveljniški strukturi, ki naj bi pospešilo dogajanje. Na ta način predvidevajo razbremeniti JFC pri izvajanju posameznih operativnih funkcij.

5.2.2 SKUPNE ZDRUŽENE NAMENSKE SILE (CJTF)

Do sedaj sem le omenjal Skupne združene namenske sile (Combined Joint Task Force – CJTF). To je koncept, ki je nastal kot posledica dogajanj v Bosni, deloma tudi v Sudanu, ter sprememb in želja po večji učinkovitosti znotraj Nata. Osnovna zamisel je, da je delovanje v večnacionalnih operacijah treba usklajeno pripraviti, usposobiti udeležence ter najti pot za koordinacijo in sistem poveljevanja in kontrole. To še posebej zato, ker je v teh novih operacijah prišlo do mešanja enot na ravni brigad in nižje. CJTF so skupne (mednarodne) združene premestljive namenske sile, prilagojene določenemu poslanstvu, za vse vrste vojaških operacij zavezništva. CJTF sestavljajo poveljstvo CJTF, podrejena poveljstva zvrsti in sile, dodeljene za posamezno operacijo. Lahko vključuje posamezne sestavine, ki jih prispevajo države, ki niso članice Nata. Poveljstvo CJTF je nestalno, premestljivo, skupno in združeno poveljstvo, ki je sestavljeno glede na poslanstvo. Sestavljajo ga poveljnik CJTF (COMCJTF), ki izvaja poveljevanje in kontrolo nad celotnim CJTF. Lahko deluje kot poveljstvo, ki je nameščeno na kopnem ali morju (na ladji). CJTF so namenjene za operacije zunaj kolektivne obrambe, v sodelovanju s partnerskimi državami in drugimi državami, ki niso članice Nata. Glede na sporazum Nato – EU so skupne združene namenske sile namenjene podpori pri izvajanju nalog Berlin plus. Koncept je uporaben za vse vrste operacij do korpusne ravni ter izvajanje poveljevanja in kontrole nad NRF. Namenjen je za uporabo, kjer koli nastane potreba, in tudi sestavo oblikuje glede na potrebe z možnostjo dolgoročne vzdržljivosti dveh let in več.

Načela, ki jih upošteva koncept CJTF, so:

- razpoložljivost/Availability (vse/tudi za EU),
- prilagodljivost/Flexibility (kadar nastane potreba, prilagojenost potrebam),
- premestljivost/Deployability (s podporo države gostiteljice v območju operacije ali brez nje)
- skupnost/Combined (večnacionalnost, odprtost),
- združenost/Joint (večzvrstnost, najmanj 2).

Pri razpoložljivosti je treba razumeti zmožnost izvajanja vseh vrst operacij in tudi tistih za potrebe posameznih varnostnih organizacij. Zato je treba imeti prilagodljivo organizacijo, ki se lahko prilagaja vsem potrebam. Zaradi značilnosti sodobnega ogrožanja, kjer nevarnost prihaja z "vseh strani in razdalj", je treba zagotoviti premestljivost, ki pa mora biti podprta s skupnim in združenim načinom delovanja. Pri tem je treba zagotoviti vzdržljivost, ki mora zagotavljati vsaj 2 leti delovanja ob šestmesečnih menjavah (načeloma), odvisno od vrste operacij.

5.2.3 KONCEPT INTEGRACIJE CJTF IN NRF

NRF bo v celoti kompatibilen s konceptom CJTF, na podlagi predhodno opredeljenih večnacionalnih virov sil, ki bodo popolnoma interoperabilne. Tako kopenske kot pomorske in zračne sile so pripravljene sile, ki bodo predhodno usposobljene in certificirane kot skupne in združene celote.

NRF izvaja naloge iz celotnega spektra Natovih operacij, kjer se zahteva zmožnost odzivanja z najprimernejšimi silami v zelo kratkem času. Naloge izvaja samostojno (operacije po 5. in drugih členih in Washingtonske pogodbe) ali v sestavi višje enote. Lahko je predhodna enota (initial entry force) večje enote, uporabljena za demonstracijo sile in solidarnosti pri zatiranju agresije ter za podporo diplomatskim prizadevanjem. NRF lahko izvaja vse operacije kriznega odzivanja, operacije nebojnih evakuacij, operacije v podporo protiterorističnega bojevanja, embargo operacije, pomaga pri odpravi posledic naravnih katastrof in v operacijah demonstracije sile. NRF bo za vsako operacijo posebej oblikovan iz sil, ki so v fazi pripravljenosti.

Značilnosti CJTF so: velikost do korpusa, visoka pripravljenost (30 dni čas za premik), premestljiva, a nestalna C2-struktura, poveljevano iz CJTF HQ, vzdržljivost 2 leti in več. Značilnosti NRF so: velikost do brigade, zelo visoka pripravljenost (5 dni čas za premik), koheziven C2 in premestljive sile, poveljevano iz DJTF HQ, samozadostnost do 30 dni. Kot povzetek vidimo primerjavo obeh konceptov. V osnovi imata oba isti namen in sestavo, le da so različne stopnje pripravljenosti, velikosti in principov sestave, kar pogojuje čas uporabe in sistem oskrbe oz. zagotavljanja delovanja.

5.3 PRIMERJAVA KONCEPTOV NATOVIH ODZIVNIH SIL IN BOJNIH SKUPIN EU

Zveza Nato in EU sta se dogovorili o usklajenem razvoju vojaških zmogljivosti, ki jih v Natovem konceptu predstavljajo odzivne sile Nata (Nato Response Force – NRF), v Evropski uniji pa koncept bojnih skupin (EU Battle Group – EUBG). Koncept ustvarja ustrezno usposobljene in učinkovite vojaške sile v okviru NRF ali za EUBG. Zahteva strog in komplementaren sistem za pripravo, usposabljanje, urjenje in certifikacijo sil EUBG in NRF.

Države, ki sodelujejo v obeh konceptih, to pa so predvsem evropske države, ki so tudi članice severnoatlantskega zavezništva, prispevajo svoje vojaške zmogljivosti v sistemu rotacije sil. Praktično to pomeni, da zadovoljijo z istimi silami, namenjenimi »aktivni« NRF–rotaciji, tudi potrebe EUBG-prispevkov. Pri tem večje države interno uskladijo med obema zahtevama, na pomoč in sodelovanje v NRF pa lahko računajo tudi s strani držav, ki niso članice ali zaveznice EU. V praksi je verjetno majhna možnost, da bo več kot ena EUBG vezana na vsako NRF-rotacijo, zato ni potrebe, da je katera od bojnih skupin hkrati v pripravljenosti za NRF in EU. Kljub veliki sinergiji med EUBG in NRF je za manjše države učinek povečanja prispevka skozi EUBG v NRF zelo zahteven. Rešitev je v občasnem sodelovanju v večnacionalnih bojnih skupinah, ki se vzpostavijo pod okriljem EUBG.

5.3.1 OPREDELITEV KONCEPTA REAKCIJSKIH SIL

Če je bil glavni element varnosti prejšnjega strateškega koncepta Nata vojaštvo oziroma vojaška moč, daje današnji koncept prednost političnim vidikom varnosti. Osnovna smer delovanja je sedaj kooperacijski pristop k varnostnim vprašanjem prek sistema kriznega upravljanja in preprečevanja konfliktov. Nova strategija torej temelji na kolektivni obrambi kot nedotakljivem temelju in na drugi strani na promociji stabilnosti, ki se zagotavlja z različnimi sredstvi, s katerimi se zagotavlja varnost v 21. stoletju.

Za izvajanje strateškega koncepta so razvite vojaške sile za zaščito miru, zagotavljanje politične neodvisnosti in varnosti državam članicam. Dolžne so zagotavljati princip solidarnosti in strateško enotnost v vseh operacijah. Njihova naloga je učinkovito odvrniti nevarnosti in braniti zavezništvo ter ohraniti in (ali) povrniti ozemeljsko celovitost. Biti morajo sposobne hitro končati vojno in obdržati neposredno nevarnost na varni razdalji, kar pomeni, da je treba začeti reševati krize takoj oziroma čim prej, in če je potrebno, tudi s sredstvi kriznega upravljanja (operacije za podporo miru) v lastni organizaciji ali s pomočjo drugih organizacij.

To zahteva dobro opremljeno in usposobljeno vojaštvo, ki je na določeni stopnji pripravljenosti sposobno izvajati celoten spekter vojaških operacij. Kljub omejenosti sil morajo biti partnerske države v pripravljenosti izvajati operacije kriznega odzivanja (operacije za podporo miru). Operacije je mogoče izvajati tudi zunaj ozemlja zavezništva. Skupni cilji so delitev vlog, tveganja in odgovornosti kot tudi koristi, ki jo nudi skupna obramba. Vse to zahteva skupne procedure usklajevanja in integrirano vojaško strukturo na podlagi dogovora o sodelovanju.

Glavne značilnosti sil:

- skupno načrtovanje, financiranje, operativno načrtovanje, večnacionalnost, sistem poveljstev in poveljevanja, integriran sistem ZO, delitev vlog in odgovornosti med zavezniki;
- napotitev sil zunaj državnega ozemlja, sodelovanje pri izvajanju operacij kriznega upravljanja, skupni standardi in procedure tako za postopke kot za opremo ter logistiko,

skupne in združene doktrine (če so potrebne), zagotovitev ustrezne infrastrukture in logistično sodelovanje.

Potrebna je reorganizacija sil v visoko pripravljene razpoložljive sile, sprememba v poveljniški strukturi ter nadaljnem razvoju in usklajevanju koncepta NRF (CJTF) v Natu in evropskega koncepta bojnih skupin. Sile zavezništva in tudi njihovih partneric morajo biti dobro usposobljene, opremljene in na ustrezni ravni pripravljenosti, da bi tako dosegle bistvene operativne sposobnosti (Essential Operational Capabilities), kar pomeni, da morajo biti sposobne izvajati naloge v krajšem in daljšem obdobju in biti pripravljene za vse vrste možnih nalog.

Ena od osnovnih sprememb je delovanje zunaj svojega ozemlja, kar je veliko pomembnejše in verjetnejše kot izvajanje kolektivne obrambe ali pa nadzor nad evropskim prostorom. Delovanje zunaj lastnega ozemlja še povečuje pomen podpore države gostiteljice (Host Nation Support – HNS). To zahteva:

- premično logistično podporo,
- strateški transport,
- zgodnje kapacitete za poveljevanje in kontrolo (nadzor),
- zbiranje obveščevalnih podatkov za izvedbo natančnih udarov,
- zmanjševanje izgub in kolateralnih žrtev na minimum.

Take zahteve je mogoče zagotoviti z oblikovanjem sil za vsako priložnost posebej in s sodelovanjem partnerskih držav. Za pripravo sil so potrebna posvetovanja, ki zajemajo predvsem skupne vaje in urjenja, interoperabilnost, civilno-vojaško sodelovanje (Civil Military Cooperation – CIMIC), razvoj konceptov in doktrinarnih dokumentov, obrambno načrtovanje, krizni menedžement, kontrolo prodaje oborožitve (preprodaje) in razorožitvene procese ter sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju operacij.

Uporaba takih sil je torej mogoča na lastnem ozemlju, ozemlju zavezništva in po novem tudi na ozemlju zunaj zavezništva. Sile morajo biti pripravljene za različne oblike uporabe, njihove osnovne naloge pri tem pa so:

- nadzor, zaščita in obramba ozemlja,
- zaščita transportnih poti,
- pomorske, zračne in kopenske operacije,
- nadzor, obveščevalno izvidniško bojevanje,

- elektronsko bojevanje,
- strateški prevoz,
- fleksibilni sistem poveljevanja in kontrole (C2).

Seveda je poudarek na konvencionalnih silah, za katere je značilno, da so verodostojne, večnacionalne in združene, da ne uporabljajo kemičnega ali biološkega orožja in da krčenje svojega obsega nadomeščajo z različnimi oblikami sodelovanja v združenih operacijah. Pri tem je namenjena velika pozornost delovanju v RKB-okolju, predvsem pa preprečevanju trgovanja za RKB-orožjem.

5.3.2 INDIKATORJI PRIMERJAVE REAKCIJSKIH SIL

Cilj primerjave so področja mogočih sinergijskih učinkov med obema konceptoma pa tudi področja, kjer se pojavljajo nekatera protislovja in motnje. Reakcijske sile bom primerjal po naslednjih indikatorjih: poslanstvo in naloge, načrtovanje in razpoložljivost sil, struktura sil, večnacionalna sestava, pripravljenost ter zagotavljanje zmogljivosti.

Poslanstvo in naloge

NRF-sile so sestavljene za sodelovanje v celotnem obsegu nalog zavezništva, vključujoč bojno delovanje visoke intenzitete na ravni brigade in višje. Za primerjavo bodo imele bojne skupine EU zmogljivosti za celotni obseg petersberških nalog. Njihov popolni potencial bo v celoti najbolje realiziran pri izvajanju nalog bojnih sil v okviru kriznega upravljanja (vključujoč operacije v okviru poglavja VII), čeprav sorazmerno omejen z velikostjo posamezne bojne skupine. Možne naloge EUBG vključujejo lokalno obvladovanje sovražnosti in razdvajanje sprtih strani v konfliktu, humanitarno pomoč, preprečevanje krutosti ali kot potencialne predhodnice večjih sil EU. Najverjetnejša področja uporabe bodo v državah, kjer obstaja tveganje za nestabilnost ali za razdor.

Med obema obsegoma nalog je bistven razkorak. Kljub ključni razliki v moči (brigada : bojna bataljonska skupina) in bojnih aktivnosti (bojevanje : vzdrževanje miru) in ob upoštevanju različne regionalne uporabe pa se glede na naloge koncepta dopolnjujeta, ne podvajata. Najpomembnejše je, da so vojaške zahteve na ravni enote zelo podobne. EUBG

bodo morale biti opremljene in usposobljene do skoraj enake stopnje bojne pripravljenosti kot bataljoni v bojnih skupinah v NRF, četudi brez enakih zahtev za integracijo v večje bojne formacije.

Načrtovanje in razpoložljivost sil

Paketi sil NRF se razvijajo na podlagi rotacije, ki vključuje šestmesečno obdobje urjenja, temu pa sledi šestmesečno obdobje pripravljenosti. Razvoj sil je v pristojnosti strateškega poveljstva in se opravi na več letnih periodičnih NRF-razvojnih konferencah.

Za EUBG je predlagana koordinacija. Francija, Nemčija in Velika Britanija so predlagale upravljanje s pomočjo koordinacije nabora prispevkov. S tem mehanizmom bi se države članice najprej obvezale zagotoviti kompleten paket EUBG v nabor ter se nato srečevale periodično, da bi uskladile profile pripravljenosti posameznih prispevkov EUBG z namenom maksimalne (v določenem času) razpoložljivosti v visoki stopnji pripravljenosti za izvedbo operacije. EU je potrdila zahtevo za sposobnost izvajanja dveh istočasnih posameznih operacij, kar bo zahtevalo prispevke držav članic za vzdrževanje (iz okvira nabora prispevkov) najmanj dveh bojnih skupin, razpoložljivih v petih do desetih dneh od leta 2007.

Potencialno se prekrivata bazena prispevkov enot za NRF in EUBG. V praksi bo verjetnost prekrivanja prispevkov bazena enot EUBG in aktivnih enot NRF (tako na usposabljanju kot v pripravljenosti) majhna. Predvsem bo imenovani poveljnik kopenske komponente NRF (Land Component Commands – LCC) zahteval skladne, interoperabilne sile brigadne formacije, zmožne formacijskega bojevanja visoke intenzivnosti. Ta izbor bo najverjetneje zasnovan na obstoječih formacijah držav, ki sestavljajo LCC. Šele z obstojem take brigade se bo LCC spopadel s problemi in poskušal umestiti eno EUBG zunaj ključnih nacionalnih sil in ob tem obdržal bojno učinkovitost. Po drugi strani pa bodo države, določene v NRF rotacije, verjetno zagotovile minimalen prispevek v bazen sil EUBG. Realno je bazen EUBG zelo omejen vir za prispevek v NRF-nabor. Predvsem države, ki razpolagajo z omejenimi zmogljivostmi, bodo verjetno z istimi silami zadovoljevale oba bazena.

Struktura sil

NRF-koncept zahteva kopenske sile velikosti brigade, ki bodo vključene v pet bojnih skupin (eno zračnodesantno, dve zračno prenestljivi in dve mehanizirani pehoti). Inicijativa EUBG zahteva formacijo združenega paketa sil, ki bo temeljil na pehotni bataljonski bojni skupini, vendar bo omogočal formacije s specialističnim znanjem, kot npr. zračnodesantne ali amfibijske. Tako za NRF kot za EUBG je poudarek na hitri prenestljivosti skupaj s integralno bojno podporo in zagotovitvijo bojnega delovanja.

Večnacionalna sestava

NRF-koncept poudarja pomembnost večnacionalnosti, a opozarja, da ta ne sme vplivati na vojaško učinkovitost. Podobno tudi koncept EUBG temelji na večnacionalnosti, saj dopušča oblikovanje bojnih skupin tako na nacionalni kakor tudi na večnacionalni bazi držav članic koalicije. Pri tem daje večnacionalnosti enako pomembnost kot povezljivosti in vojaški učinkovitosti. Tradicionalno Nato dvomi o razvoju manjših večnacionalnih formacij, vendar pa se to stališče v zadnjem času spreminja, še posebej, kadar imajo sile na razpolago več časa za priprave. To je združljivo s konceptom EUBG, ki z močnim poudarkom na zagotavljanju kompletnih, skladnih in kredibilnih paketov bojne skupine, skupaj s transportom in samozadostnostjo, spodbuja dolgoročno večnacionalno razporeditev in izboljšuje povezljivost.

Pripravljenost

Tako za sile NRF kot tudi za EUBG se zahteva vzdrževanje visoke stopnje pripravljenosti. V primeru NRF 5–30 dni, za EUBG pa 5–10 dni od dneva obvestila za premik (Notice To Move – NTM).

Zagotavljanje zmogljivosti

Za razvoj EUBG-koncepta je značilno pomanjkanje pri zagotavljanju ključnih zmogljivosti, še posebej v strateškem transportu in logistični podpori. NRF-rotacije naj bi bile paketi skladnih kombiniranih združenih sil skupaj z ustrezno bojno podporo in zagotovitvijo bojnega delovanja. EUBG-koncept zahteva od držav članic, ki prispevajo v

EUBG, da zagotovijo primeren transport in samozadostnost. Na ta način oba koncepta iščeta podporne zmogljivosti, ki bi bile na razpolago za vse operacije.

Tabelarni prikaz indikatorjev primerjave NRF in EUBG

Primerjava NRF- in EUBG-konceptov pokaže, da se nabora nalog dopolnjujeta in ne podvajata. Na ravni enote oba zahtevata podobno stopnjo bojne pripravljenosti in vojaške učinkovitosti. Strukturno in v pojmih zahtev pripravljenosti sta koncepta kompatibilna. Oba v ospredje postavljata večnacionalnost, vendar ne na račun vojaške učinkovitosti. Oba nujno potrebujejo podporne zmogljivosti, posebej za strateški premik in logistične sile, ki omogočajo izvajanje operacij.

Tabela 5.4: Primerjalna tabela indikatorjev NRF in EUBG

INDIKATOR	NRF	EUBG
Poslanstvo in naloge	celoten obseg nalog zavezništva, vključujoč bojno delovanje	petersberške naloge, krizno odzivanje
Načrtovanje in razpoložljivost sil	razvoj sil; dvakrat šestmesečna rotacija (urjenje, pripravljenost)	koordinacija nabora prispevkov; šestmesečna rotacija
Struktura sil	5 bojnih skupin (1 zračnodesantna, 2 zračno premestljivi in 2 mehanizirani pehotni)	pehotna bojna skupina
Večnacionalna sestava	pomembna, vendar ne sme vplivati na vojaško učinkovitost	izenačuje pomembnost s povezljivostjo in vojaško učinkovitostjo
Pripravljenost	5–30 dni (NTM)	5–10 dni (NTM)
Zagotavljanje zmogljivosti	združene sile, ustrezna bojna podpora z zagotovitvijo bojnega delovanja	pomanjkanje pri zagotavljanju ključnih zmogljivosti, še posebej v strateškem transportu in logistični podpori
Premestljivost	popolna	popolna z omejitvami
Samozadostnost	30 dni	30 dni
Sestava	kopenske, zračne, pomorske in specialne enote	kopenske, zračne, pomorske enote
Velikost enote	brigada (+ CS + CSS)	bataljon (+ CS + CSS)
Številčnost	25.000	1500

Viri: Hamelink (2006: 555–557), Grmek (2006: 10–11), Šket Jarm (2007: 10–12).

Na ravni enote oba koncepta zahtevata podobno raven bojne pripravljenosti in vojaške učinkovitosti. Strukturno in v pojmih zahtev pripravljenosti sta oba koncepta kompatibilna. Oba v ospredje postavljata večnacionalnost, vendar ne na račun vojaške učinkovitosti. Oba nujno potrebujeta podporne zmogljivosti, posebej za strateški premik in logistične sile, ki omogočajo izvajanje operacij. Države, ki sodelujejo v obeh konceptih, to pa so predvsem evropske države, ki so tudi članice severnoatlantskega zavezništva, prispevajo svoje vojaške zmogljivosti v sistemu rotacije sil. Praktično to pomeni, da zadovoljijo z istimi silami, namenjenimi »aktivni« NRF-rotaciji, tudi potrebe EUBG-prispevkov. Pri tem večje države interno uskladijo med obema zahtevama, na pomoč in sodelovanje v NRF pa lahko računajo tudi s strani držav, ki niso članice ali zaveznice EU. V praksi je verjetno majhna možnost, da bo več kot ena EUBG vezana na vsako NRF-rotacijo, zato ni potrebe, da je katera od EUBG hkrati v pripravljenosti za NRF in EU. Kljub veliki sinergiji med EUBG in NRF je za manjše države učinek povečanja prispevka za EUBG v NRF zelo zahteven. Rešitev je v občasnem sodelovanju v večnacionalnih bojnih skupinah, ki se vzpostavijo pod okriljem EUBG. Slovenija zagovarja stališče, da mora nadaljnji razvoj koncepta bojnih skupin temeljiti na medsebojnem dopolnjevanju in usklajevanju med EU in Natom. Koncept uporabe bojne skupine EU namreč predvideva vzajemno uporabo sil za hitro posredovanje tako Nata kot EU (Single set of forces). Posamezne države naj bi tako za posamezno operacijo uporabile iste sile po načelu rotacije.

Medsebojni vpliv med NRF in EUBG je dokaj zapleten. Uspešna razmejitev nalog ter usklajevanje in dopolnjevanje bodo mogoči le s popolno preglednostjo med Natovimi in EU načrtovalnimi štabi, državami članicami, ki prispevajo sile, ter s sprotnimi in podrobnimi usklajevanji.

6 SKLEP

V sklepu bom verificiral hipoteze in jih poskušal potrditi, obenem pa bom opisal in predstavil ugotovitve, dileme in spoznanja, ki sem jih zaznal pri preučevanju.

Hipoteza 1: Nobena država članica Evropske unije se danes ne more sama spopasti z vsemi grožnjami in nevarnostmi. Zato je EU vzpostavila mehanizem skupne obrambne in varnostne politike, ki zagotavlja vojaške in civilne zmogljivosti za delovanje v kriznih žariščih po svetu in določa avtonomno evropsko obrambno strukturo. S tem se EU uveljavlja kot pomemben strateški dejavnik v mednarodnih odnosih.

Pred razpadom bipolarnega sveta je bila EU predvsem gospodarska organizacija, ki ni imela razvite varnostne komponente. V tem obdobju sta v evropskem prostoru delovali dve varnostni organizaciji: Nato in Zahodnoevropska unija (ZEU), obe usmerjeni v kolektivno obrambo pred oboroženim spopadom. EU se ni bila zmožna spopasti z varnostnimi krizami, ki so v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja zajele jugovzhodno Evropo. Nestabilna varnostna situacija v neposredni bližini je EU prisilila v oblikovanje mehanizmov za odgovore na varnostne krize, kar je vodilo v oblikovanje skupne zunanje in varnostne politike in v kasnejšem razvoju še v evropsko obrambno in varnostno politiko. Odločitev o oblikovanju EVOP na francosko-britanskem vrhu v St. Maloju leta 1998 je temelj napredka na področju varnosti in obrambe v Evropi. Začel se je proces prenosa odgovornosti za evropsko varnost z Nata in ZEU na EU. Institucionalni okvir EVOP je hitro rasel in z njim je EU začela izgrajevati svojo varnostno strukturo. Znotraj EVOP so se postopoma razvile zmogljivosti in struktura za avtonomno delovanje v kriznem upravljanju. EU je oblikovala primeren sistem kriznega načrtovanja in upravljanja, ki naj bi zagotovil konkretne rešitve za celovito skupno upravljanje različnih kriz. EVOP nima stalnih oboroženih sil in ne pomeni formiranja nove evropske vojske. Procesni znotraj EVOP ne pomenijo militariziranja EU, ampak predstavljajo željo učinkovito prispevati k stabilnosti in varnosti ne le na svojem ozemlju, ampak povsod, kjer bo potrebna prisotnost za preprečevanje konfliktov ter za ohranjanje, vzpostavljanje in krepitev miru. Pojav vedno novih varnostnih groženj je vplival na hiter razvoj vojaških zmogljivosti. Sočasno so se razvijali vojaški in civilni mehanizmi kriznega upravljanja. Tak razvoj je omogočil, da je EU v letu 2003 izvedla prve operacije kriznega upravljanja, kar je posledično spodbudilo

razvoj evropskih sil za hitro posredovanje (EUBG) in mehanizme za sodelovanje z zvezo Nato (Berlin plus).

Tak intenziven razvoj je ustvaril veliko pomanjkljivosti znotraj EVOP, med njimi je prav gotovo najznačilnejša nesposobnost prenove obrambne strukture oziroma zaostajanje vojaških zmogljivosti za načrtovanimi cilji. Prvotni cilj o oblikovanju sil 60.000 pripadnikov, pripravljenih za napotitev v 60 dneh, ki je bil zastavljen na helsinškem zasedanju Evropskega sveta leta 1999, ni bil dosežen. Težava ni bila v obsegu sil, predvsem je bila pomanjkljiva njihova kvaliteta in neustrezna usposobljenost. Model je bil zasnovan na podlagi izkušenj v operaciji v Bosni in Hercegovini, ni pa mogel zadostiti novim strateškim zahtevam. Pri doseganju novega temeljnega cilja 2010 je storjen kakovosten napredek v izbiri, sestavi in usposobljenosti sil. S konceptom EUBG se sile preoblikujejo v prilagodljive in premestljive, vendar je njihova sposobnost odzivanja na nove vire ogrožanja vprašljiva. Enote so po obsegu premajhne, da bi lahko avtonomno vztrajale v operacijah, ki trajajo dalj časa. Težko izvedljiva je tudi odločitev o zmožnosti posredovanja kjer koli v radiu 6000 km od Bruslja, ker enote nimajo zagotovljenih kapacitet za strateški premik. Ob teh dilemah se postavljajo tudi vprašanja, kako uskladiti obveznosti držav pri zagotavljanju zmogljivosti in predvsem pri odločanju o uporabi teh zmogljivosti ter koliko bo Evropa pripravljena nameniti za obrambne izdatke. Vse to bo zaznamovalo prihodnji razvoj EVOP, ko bo treba rešiti ne samo te dileme, ampak tudi vse tiste, ki jih bodo porajale nove krizne razmere.

Hipotezo lahko le delno potrdim. EU je sicer razvila mehanizme, ki ji omogočajo odzivanje na krizno ogrožanje, a je njena sposobnost samostojnega delovanja omejena. Če avtonomnost evropske obrambne strukture pomeni njeno samostojnost in tudi neodvisnost, kar pomeni zmožnost delovanja brez Nata (in prek njega ZDA), potem o njej še ne moremo govoriti. Z razvojem EVOP je EU postala pomemben dejavnik v mednarodnih odnosih.

Hipoteza 2:

Z usklajevanjem razvoja in načrtovanja vojaških zmogljivosti med Natom in EU bo v operacijah obvladovanja kriznih razmer omogočena uporaba sredstev in zmogljivosti za izvajanje vseh vrst operacij.

Nato je s svojim projektom evropske varnostne in obrambne identitete bistveno pripomogel k nastanku EVOP. Sklepamo lahko na precejšnjo odvisnost EU od Nata, ker so prve zamisli o bolj avtonomni evropski varnostni vlogi nastale pravzaprav v okvirih Nata. EU je šele v začetni fazi razvoja svojih vojaških zmogljivosti znotraj mehanizma kriznega upravljanja, a je dosegla na tem področju že pomemben napredek. Nato učinkovito deluje že več kot petdeset let in bo še naprej ostal temelj kolektivne obrambe svojih članic in nosilec izvajanja aktivnosti v operacijah kriznega odzivanja. Ker so evropske članice Nata večinoma tudi članice EU, sta se organizaciji dogovorili za sodelovanje, saj ni smiselno podvajati zmogljivosti in sredstev in s tem tudi stroškov. Sodelovanje je predvsem usmerjeno v obvladovanje kriznih razmer in vlogo odzivnih sil obeh organizacij. Pri tem so Natove odzivne sile usmerjene v izvajanje robustnih vojaških operacij, evropske sile za hitro posredovanje pa so bolj v operacije za zagotovitev ali ohranitev miru. Pri tem evropske sile delujejo avtonomno ali z Natovo podporo. Največji primanjkljaj sil EU je nedorečen sistem poveljevanja in odsotnost skupnih evropskih procedur za načrtovanje vojaških operacij. Nato ima izjemno dobro razvito načrtovalno podporo, ki jo po sprejetju sporazuma Berlin plus uporablja tudi EU in pomeni osnovo za praktično delo med EU in Natom. S tem je v operacijah obvladovanja kriznih razmer pod vodstvom EU omogočena uporaba Natove načrtovalne podpore ali Natovih sredstev in zmogljivosti za izvajanje vseh vrst operacije. Usklajen razvoj in načrtovanje vojaških zmogljivosti pomeni tudi strukturno notranje prilagajanje za bolj usklajeno delovanje v vseh vrstah operacij. Za nekatere predvsem manjše članice pomeni to tudi uvajanje obrambnih reform, s katerimi preoblikujejo svoje vojaške sile, da bi bile sposobne za usklajeno delovanje.

V praksi večkrat pride do razlik pri odločanju o uporabi enot. Evropske enote predstavljajo velik del Natovih odzivnih sil, zato evropske države želijo vplivati tudi na njihovo uporabo. Nato je pripravljen izpeljati vse načrtovane postopke, vendar je problem v EU, ker se članice težje dogovarjajo in sprejemajo skupne odločitve. V EU ni dominantne vojaške sile, ki bi nase prevzela odgovornost za odločanje. Poleg tega je drža nekaterih evropskih držav drugačna, ko gre za sodelovanje v Natu, in spet drugačna pri odločanju o vojaških zmogljivosti EVOP. Vendar so se v zadnjih letih z usmeritvijo Nata na območja zunaj evroatlantskega območja spremenila tudi ta razmerja. EU tudi na podlagi izkušenj, ki si jih je pridobila v operacijah kriznega upravljanja, vse bolj sprejema odgovornost za zagotavljanje stabilnosti v Evropi. Tak primer sodelovanja med EU in zvezo Nato je operacija Althea v Bosni in Hercegovini, kjer je EU postopoma prevzela vodenje mirovne misije. Verjetno bo tak model obveljal tudi na

Kosovu, kjer bo po dogovoru z UNMIKOM Evropska unija postopoma prevzela Natovo vlogo. Uresničevanje takih scenarijev je mogoče zaradi enotnega procesa doseganja začetnih in končnih operativnih zmogljivosti NRF in EUBG. Enote držav članic, ki so uvrščene v nabor EUBG-sil, se pripravljajo skladno s standardi Nata, ki jih osvojijo v fazi integracije. Tudi preverjanje in certificiranje teh enot poteka po standardih Nata. Postopek usposabljanja za dosego pripravljenosti traja deset mesecev. Tak usklajen pristop v doseganju vojaških zmogljivosti med Natom in EU omogoča sposobnost izvajanja vseh vrst operacij in usklajeno delovanje za obvladovanje kriznih razmer. Ta trditev potrjuje drugo hipotezo.

Hipoteza 3 :

Zaradi omejenih lastnih zmogljivosti bo Slovenska vojska težko istočasno zagotavljala sile, ki jih je deklarirala v bojno skupino EU in v sile za hitro posredovanje Nata.

Kljub veliki sinergiji med EUBG in NRF je za manjše države učinek povečanja prispevka v EUBG v NRF zelo zahteven. Možna rešitev je oblikovanje večnacionalnih bojnih skupin iz že delujočih mednarodnih enot. Tako rešitev so ubrale Slovenija, Madžarska in Italija, ki so v nabor sil za EUBG ponudile bojno skupino iz skupne trilateralne brigade (MLF, Multinational Land Force). To je večnamenska sila kopenske vojske, ki je usposobljena kot hitro razpoložljiva mednarodna lahka brigada, zmožna izvedbe učinkovitega vojaškega odziva na pojavljanje krize in izvajanja operacij za podporo miru.

Težava je v tem, da je Slovenska vojska maloštevilna. Vendar problem ni le v kadrovskem primanjkljaju, ampak v opremljenosti s sredstvi, ki so zelo draga in zahtevajo velike proračunske izdatke. Splošen trend zmanjševanja proračunskih sredstev je sicer značilen za vse evropske države, vendar obseg sredstev, ki ga v Sloveniji namenjamo nabavi nove vojaške opreme, v prihodnje ne bo zadostoval za to, da bi enote opremili v skladu s standardi, ki jih diktirajo vojaško bolj razvite države. Sile se tako v EUBG kot v NRF menjujejo v šestmesečnih rotacijah. Tudi če sile, ki so v rotaciji, niso dejansko uporabljene, so vseskozi v stanju visoke pripravljenosti in zato v tem času z njimi ni mogoče pokrivati primanjkljaje drugih enot in opravljati druge pomembne naloge v matičnih enotah. Poleg tega te sile niso angažirane le šest mesecev. Proces usposabljanja, preverjanja in certificiranja sil je dolgotrajen in zahteven postopek, ki zahteva od pripadnikov teh sil pogosto izjemne napore. Postavlja se vprašanje motivacije pripadnikov

po večkratnem sodelovanju v teh enotah. Tovrstno delovanje pomeni dolgotrajno in večkratno odsotnost vojakov od njihovih družin in življenjskega okolja, ki so ga vajeni. To je naslednji pomemben razlog, ki zmanjšuje motivacijo pripadnikov za služenje v takih enotah. Seveda je motivacija povezana tudi z ustreznim plačilom pripadnikom takih enot. Trenutne razmere, ko pripadniki zapuščajo vojsko, ker niso zadovoljni s plačami, niso naklonjene oblikovanju enot, ki bi dolgoročno vzdrževale pripravljenost brez večjih kadrovske sprememb. Glede na omenjene omejene zmogljivosti SV je istočasna uporaba sil za hitro posredovanje tako v NRF- kot v EUBG-konceptu težko dosegljiv cilj, kar samo potrjuje mojo hipotezo.

EVOP deluje v obliki, kakršno poznamo danes, šele od leta 2003. V tako kratkem obdobju bi bilo nesmiselno pričakovati, da se bo znala suvereno odzvati na vse izzive, ki se pojavljajo v sodobnem varnostnem okolju in ogrožajo varnost prebivalcev stare celine. Pomembno je spoznanje, da se po mnogih letih razdeljenosti in konfliktov evropske države združujejo na vseh področjih. Na varnostnem področju so se dogovorile za nov koncept, ki ga sedaj bolj ali manj uspešno izgrajujejo. Na vojaškem obrambnem področju sodelovanje skokovito napreduje, vrstijo se skupna usposabljanja, vaje, oblikujejo se mednarodne enote. Vojaški prispevek je zelo cenjen tudi v operacijah kriznega upravljanja EU. Na ta način pridobiva EU pomembno veljavo in mesto v mednarodnih odnosih. Vendar bo predvsem od politične volje, povezanosti in želje po usklajenem delovanju odvisna moč obrambne komponente Evropske unije. Le močna Evropa, ki bo znala tudi uresničiti svoje namere, bo pomemben strateški dejavnik v mednarodnih odnosih.

7 SEZNAM KRATIC

ACO	Zavezniško poveljstvo za operacije, <i>Allied Command Operations</i>
ACT	Zavezniško poveljstvo za transformacijo, <i>Allied Command Transformation</i>
CDM	Mehanizem za razvoj zmogljivosti, <i>Capabilities Development Mechanism</i>
CDO	Operacije kolektivne obrambe, <i>Collective Defence Operations</i>
CIMIC	Civilno-vojaško sodelovanje, <i>Civil Military Cooperation</i>
CJTF	Skupne združene namenske sile, <i>Combined Joint Task Force</i>
CMC	Koncept kriznega upravljanja, <i>Crisis Management Concept</i>
CONOPS	Koncept delovanja, <i>Concept of Operations</i>
CRO	Operacije kriznega odzivanja, <i>Crisis Response Operations</i>
DCI	Pobuda za obrambne zmogljivosti, <i>Defence Capabilities Initiative</i>
DPC	Odbor za obrambno načrtovanje, <i>Defence Planning Committee</i>
ECAP	Evropski akcijski plan razvoja zmogljivosti, <i>European Capability Action Plan</i>
EDA	Evropska obrambna agencija, <i>European Defence Agency</i>
ERRF	Evropske sile za hitro posredovanje, <i>European Rapid Reaction Force</i>
ESDP	Evropska varnostna in obrambna politika, <i>European Security and Defence Policy</i>
ESS	Evropska varnostna strategija, <i>European Security Strategy</i>
EU	Evropska unija, <i>European Union</i>
EUBG	Bojna skupina EU, <i>EU Battle Group</i>
EUMC	Vojaški odbor Evropske unije, <i>European Union Military Committee</i>
EUMS	Vojaški štab Evropske unije, <i>European Union Military Staff</i>
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika, <i>European Security and Defence Policy</i>

GAERC	Svet za splošne zadeve in zunanje odnose, <i>General Affairs & External Relations Council</i>
HFC	Helsinški katalog sil, <i>Helsinki Force Catalogu,</i>
HGQ	Vprašalnik za globalni cilj, <i>Headline Goal Questionnaire</i>
HHC	Helsinški katalog zmogljivosti, <i>Helsinki Headline Catalogue</i>
HLG	Globalni cilj, <i>Headline Goal</i>
HNS	Podpora države gostiteljice, <i>Host Nation Support</i>
HPC	Helsinški razvojni katalog, <i>Helsinki Progress Catalogue</i>
HTF	Delovna skupina za doseganje globalnega cilja, <i>Headline Goal Task Force</i>
NAC	Severnoatlantski svet, <i>North Atlantic Council</i>
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma, <i>North Atlantic Treaty Organization</i>
NRF	Odzivne sile zveze Nata, <i>Nato Response Force</i>
OpCdr	Poveljnik operacije, <i>Operational Commander</i>
OPLAN	Načrt delovanja, <i>Operation Plan</i>
OZN	Organizacija združenih narodov, <i>Organization of United Nations</i>
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, <i>Organization for Security and Co-operation in Europe</i>
PSC	Politični in varnostni odbor, <i>Political and Security Committee</i>
ROE	Pravila delovanja, <i>Rules of Engagement</i>
SHAPE	Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi, <i>Supreme Headquarters Allied Powers Europe</i>
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika, <i>Common Foreign and Security Policy</i>
TEU	Pogodba o Evropski uniji, <i>Treaty of European Union</i>
WEU	Zahodnoevropska unija (ZEU), <i>Western European Union</i>

8 VIRI

- AAP-6(V), NATO Glossary of Terms and Definitions 2005 – slovenska in angleška verzija.
- Anderson, Stephanie; Seitz R., Thomas (2006): European Security and Defence Policy Demystified. *Armed Forces & Society*, 33(1).
- Assembly of WEU, teksti in poročila (http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/txt/texst).
- Aybet, Günter (1997): *The Dynamics of European Security Cooperation, 1945–1991*. Houndmills, London: Macmillan Press.
- Battistelli, Fabrizio (2003): The Professionalization of the Italian Armed Forces. V Malešič, Marjan (urednik): *AII-Volunteer Forces in Europe*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Bebler (ur.), Anton (2005): *Sodobno vojaštvo in družba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005.
- Bebler, Anton (2006): *Strukture kolektivne varnosti, študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2006.
- Bell, Robert (2006): Sisyphus and the NRF. *Nato Review* okt 06(32).
- Brinar, Irena (1998): Evropeizacija med uniformnostjo in različnostjo. V Zajc, Drago (ur.) (1998): *Evropeizacija slovenske politike*. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- Bučar, B., Šabič, Z., in Brglez, M. (2000): *Navodila za pisanje – Seminarske naloge in diplomskega dela*, FDV, 2000.
- Burwell, G. Frances; Gompert C., David et al. (2006): *Transatlantic Transformation: Building a NATO-EU Security Architecture*. The Atlantic Council of the United States.
- Cole, Roger (2006): The EU Battle Groups: Regiments of the empire (<http://www.pana.ie/idn/160106.html>), 11. 4. 2007.
- Conclusions of the EU Council, 17 February 2003 (<http://europa.eu.int/council/off/conclulindex.htm>), 3. 4. 2007.
- Council of the EU: Presidency Report on ESDP, 12. june 2006 (in druga poročila sveta, spletna stran EU).
- Croft, Stuart (2002): Guaranteeing Europe's Security? Enlarging NATO Again. *International Affairs*, 1(7).

- Declaration on the EU Military Capabilities, External Relations Council, May 2003.
European Council Declaration on Strengthening the Common European Policy on Security and Defence, Cologne, 3–4 June 1999 (<http://ue.int/Newsroom/LoadDoc.asp>).
- ESDP Newsletter (2007): Full Operational Capability, št. 3, januar 2007.
- European Council (1999): EU – Background on the Helsinki Headline Goal and the EU Capability Process (Helsinki European Council, December 1999).
- EU – Development of European Military Capabilities – The Force Catalogue, November 2006.
- EU – Headline Goal 2010 (External Relations Council, May 2004 / European Council, June 2004).
- European Council (2001): European Council Laeken, 14–15 December 2001. V Chaillot Papers 51, April 2002. Institute for Security Studies WEU.
- Evropska varnostna strategija, 2003.
- Gnesotto, Nicole (2004): EU Security and Defence Policy: The first five years 1999–2004, Institute for Security Studies, 2004 (<http://www.isseu.org/books/5esdpen.pdf>).
- Grizold, Anton (2005): Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju. Ljubljana: FDV.
- Grmek, Meta (2006): V Rigi o Afganistanu in preoblikovanju Nata. Revija SV (22. 12. 2006, XIV/19). MORS, Ljubljana. 10–11.
- Guidlines for Operational Planning, junij 2005, slovenski prevod.
- Gustenau, E. Gustav (2000): Evropska skupna znanja in varnostna politika – izziv za »post-nevtralne«? V Studien und Berichte zur Sicherheitspolitik, 2/2000. Wien: Landesverteidigungsakademie.
- Haine, Jean-Yves (2005): Preoblikovana EVOP?, Revija NATO, poletje 2005 (<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/slovene/military.html>, 23. 4. 2007).
- Hamelink, Ron (2005): The Battelgroups Concept. EuroFuture – Winter 2005 ([http://www.consiliwn.europa.eu/cms3fo/showPage.asp?id=\)1O42&lang=en&mode=g](http://www.consiliwn.europa.eu/cms3fo/showPage.asp?id=)1O42&lang=en&mode=g)).
- Hamelink, Ron (2006): The Battlegroup Concept: Giving the EU a concrete »military« face. Revija Truppendienst (december, št. 6). BMVL (Ministrstvo za obrambo), Dunaj, Avstrija. 555–557.
- Hunter E., Robert (2002): The European Security and Defence Policy: NATO's Companion or Competitor, RAND, 2002 (<http://www.rand.org/pubs/monograph-reports/MR1463>).

- Jazbec, Milan (2006): Razvoj EVOP in vloga ter možnosti Slovenije, bilten Slovenske vojske, september 2006-8/2.
- Kerttunen, Mika; Koivula, Tommi; Jeppsson, Tommy (2005): EU Battlegroups; Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation.
- King, Anthony (2005): The Future of European Security and Defence Policy. Contemporary Security Policy, 1(26).
- Lindley-French, Julian (2005): Headline Goal 2010 and the Concept of the EU Battle Groups An Assessment of the Build-up of a European Defence Capability (<http://www.cicerofoundation.org/lectures/index.php>).
- Lindstrom, Gustav (2005): The Headline Goal. Institute for Security Studies EU.
- Malešič (ur.), Marjan (2002): Nacionalna in mednarodna varnost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005.
- Malešič, Marjan (2003): Sile evropske unije za hitro posredovanje. Obramba 37(7).
- Maraš (ur.), Vasilije (2007): Mednarodne vojaške operacije, skripta, CDR, 2006(2007), Ljubljana.
- Missiroli, Antonio (2004): ESDP bodies, Institute for Security Studies, 2004 (<http://www.iss-eu.org/esdp/08-bodies.pdf>, 8.9.2005).
- Necas, Pavel (2004): Beyond Tradition: New Alliance's Strategic Concept. NATO Defence College, Roma.
- Ortega, Martin (2004): Beyond Petersberg: missions for the EU military forces. V Gnesotto, 2004.
- Owen, Pengelly: Rapid Reaction Forces: More Questions Than Answers BASIC Note, 25 January 2003 (<http://www.basicint.org/europe/NATO/main.htm>).
- Petrič, Renato (2007): EVOP in slovensko predsedovanje EU (2007: 14 – 17), učno gradivo Poveljniško štabne šole, Poljče.
- PG-2 (2006): Final version CONOPS MLF EUBG, Udine.
- Prezelj, Iztok (2005): Nacionalni sistemi kriznega menedžmenta. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005.
- Prezelj, Iztok (2005): Skupna evropska varnostna in obrambna politika: dosežki, izzivi in dileme v luči učinkovitega kriznega menedžmenta. V Hašek (ur.), Miro, in Zajc (ur.), Drago (2005), Slovenija v EU: možnosti in priložnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005.
- Priročnik o zvezi NATO. Brussex: Office of Information and Press.

- Quille, Gerrard (2004): Implementing the defence aspects of the European Security Strategy: the Headline goal 2010. European Security Review, Julij 2004.
- Schmitt, Burkard (2005): European Capabilities Action Plan (<http://www.iss.eu.org/activ/bg.gif> ali <http://www.iss-eu.org/menue/fesdpe.html>).
- SIPRI (2004): Stockholm International Peace Research Institut; Yearbook (2004): Armaments, disarmaments and international security.
- Strateški koncept zveze Nato (1999). Severnoatlantski svet v Washingtonu.
- Šket Jarm, Valerija (2007): Prva rotacija NRF po razglasitvi polne operativne zmogljivosti. Revija SV (19. 1. 2007, XV/1). MORS, Ljubljana. 10–12.
- The Official Dictionary of Military Terms (1992), Second Edition, Authorized Hardbound Edition, Global Professional Publications.
- Vegič, Vinko (2004): Razvoj in nekatere dileme evropske varnostne politike, Teorija in praksa, letnik 41, št. 3/4, str. 586–598, 2004.
- Zore, Ivan (2007): Predstavitev koncepta MLF EUBG, učno gradivo Poveljniško štabne šole, Poljče.

8.1 INTERNETNI VIRI

- <http://www.nato.int/docu/nato-trans-eng.pdf>. NATO transformed, 18. 3. 2007.
- <http://www.nato.int/issues/nato-eu/chronology.html>. NATO-EU: chronology 18. 3. 2007.
- <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r00006.htm>, 30. 3. 2007.
- <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r00007.htm>, 30. 3. 2007.
- http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage. EU – European Capability Action Plan (General Affairs Council, November 2001), 29. 4. 2007.
- http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage. EU – Declaration on EU Military Capabilities (External Relations Council, May 2003), 29. 4. 2007.
- http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=437&lang=en&mode=g. EU – Document on EU-NATO Consultation, Planning and Operations (European Council, December 2003), 13. 4. 2007.
- http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=261&lang=en, 6. 5. 2007.
- <http://www.isis-europe.org/MainMenu.asp>. European Security Review (različne številke). 29. 4. 2007.

- <http://www.iss-eu.org/menue/fesdpe.html>. ESDP (informacije) – Institute for Security Studies EU. 24. 4. 2007.
- <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/slovene/military.html>, 18. 3. 2007.
- <http://www.weu.int/History.htm>. WEU: History of WEU, 18. 3. 2007.
- www.act.nato.int/.../transformation/cde04presentations/, 26. 4. 2007.